

6490/II (выд. 1).

РУСКИЙ ПРАВОТАРЬ НАРОДНЫЙ.

II.

Б. С.

НОВЫЙ ПОДАТОКЪ ГРУНТОВЫЙ.

Написавъ

Харко Таранъ.

Цѣна 30 кр. а. в.

У ЛЬВОВЪ.

Накладомъ редакціи „Батькѣвщины“.

Зъ друкариѣ Товариства имени Шевченка,
подоъ зарядомъ К. Беднарекого.

1880.

ВѢДЪ ВЫДАВНИЦТВА „РУСКОГО ПРАВОТАРЯ НАРОДНОГО.“

Вже вѢдъ давна зѢ всѣхъ сторѢнъ домагають ся у насъ „Руского Правотаря“. Указують именно на потребности на селѢ, де не такъ легко въ якѢй небудь справѢ можна зарадити ся. Особливо жь потрібный Правотарь для народа, котрый задля невѢдомости правныхъ приписѢвъ дуже часто нараженный есть на великѢй шкоды и страты, вмотуе ся въ всѢлякѢй процессы, платити кары або тратити мастокъ, або удае ся до покутныхъ писарѢвъ, котрѢй его выкорыстують. Не дасть ся заперечити, що незнане уставъ и приписѢвъ правныхъ причинило ся у насъ дуже до зѢубоженя народа.

Тому-то неразъ вже завзывано и по газетахъ и на зборахъ до уложена „Руского Правотаря“, въ котрѢмъ бы въ всѣхъ правничихъ справахъ, якѢй звычайно у насъ трафляють ся, можна зарадитись. Однакъ выдане цѢлого Правотаря въ однѢй книжцѢ е дѢло за трудне: оно вымагае и великои працѢ, бо подѢбний книжки польскѢй або нѢмецкѢй суть або лихо уложени або не вѢдповѢдають нашимъ потребамъ, и великого кошту, бо кѢлька тысячъ зол. ренскихъ, якого выдатку анѢ вѢдъ поодинокихъ осѢбъ анѢ вѢдъ котрого небудь товариства нашего годѢ вымагати.

Задля того постановила редакцѢя „БатькѢвщины“ выдавати „Руского Правотаря“ книжочками, зѢ котрыхъ ще й тота выгода, що легко ихъ и бѢднѢйшому чоловѢкови набути. Що ино выйшли двѢ першѢй книжочки: „О опѢкунахъ и кураторахъ“ и „О новѢмъ податку грунтовѢмъ“. Книжочки тѢй пишуть досвѢдченѢй правники, добре ознакомленѢй якъ зѢ уставами и приписами правными такъ и зѢ потребами

10080/2 7/8
06

РУСКИЙ ПРАВОТАРЬ НАРОДНЫЙ.

II.

НОВЫЙ ПОДАТОКЪ ГРУНТОВЫЙ.

Написавъ

Харко Тар....

~~8190/11~~

У Львовѣ.

Накладомъ редакціи „Батькѣвщины“.

1880.

ЛЪВЧОВСКА БИБЛИОТЕКА
АН УРСР
10081 .1

Въ 6-омъ числѣ „Батькѣвщины“ зъ 16-ого Марця 1880 въ передовѣй статьѣ „Наше недбальство“ справедливо жалуе ся чесна редакція на то, що мы Русины навѣтъ не застановили ся добре и не змѣрковали, чи нова устава (новеля) о податку ґрунтовѣмъ для насъ добра чи нѣ, що анѣ одно наше товариство надъ тымъ не думало, анѣ одна газета не выяснила докладно справы.

И справдѣ по всѣхъ газетахъ богато надруковали ся за тую новелю, котра мала такъ тяжкій порѣдъ у минувшѣй каденціи Рады державной въ Вѣдни, и ажъ 28-ого Марця 1880 затверджена була цѣсаремъ — а однакъ мало де въ котрѣй газетѣ я подыбавъ ся зъ справедливымъ судомъ о нѣй. Не говорю вже о нѣмецкихъ, ческихъ и т. п. газетахъ, бо тѣи заступають интереса своихъ народѣвъ або краѣвъ чи партій, але о нашихъ рускихъ, котрѣ або по просту перетолковують погляды чужихъ газетъ, або и выкомбинують свѣй судъ безъ належитого познакомленя зъ справою.

Справдѣ лишь наше недбальство не дозволяє намъ користати зъ добродѣйствъ, якѣ намъ надають законы державнѣй, — а опѣсля жалуемъ ся, нарѣкаемо на противникѣвъ и т. п. Звѣстно, якъ у насъ выпали сервитуты. Очевидна кривда селянъ спонукала вже навѣтъ була нашихъ послѣвъ до пѣднесеня голосу, — щожъ, коли вже пѣзно! бо ажъ за ревизією або взною розправъ. То само дѣе ся теперь при закладаню т. зв. табулѣ (книгъ ґрунтовыхъ). Ин-

тереса тисячѣвъ покривденї, и то не зъ вини комісії гипотечныхъ, а просто зъ недбальства и невѣдомости самыхъ интересованыхъ, щѣ не зважають на едикта, высшимъ судомъ оголошенї, и не зголошуютъ своихъ правъ въ належитѣмъ речинци.*)

То само стане ся зъ податкомъ ґрунтовымъ, ели самї интересованї не будуть пильнувати свого интересу. Клясифікація и оцѣнене (отаксоване) вже у насъ покѣчене, иде послѣдня чиннѣсть, реклямація. Ели тои ся занедбае, потѣмъ довгї лѣта треба буде тяжко покутовати, а може ще и дѣти нашї будуть дѣзнавати наслѣдкѣвъ теперѣшньої недбалости. Тожь бачнѣсть, чеснї газды, бо за рѣкъ буде вже за пѣзно! Дивѣтъ ся, щѣбъ о васъ зъ часомъ не говорили: „мудрый Русинъ по шкодѣ.“

Теперь отже, коли новеля вѣйшла въ жите, крайнїй часъ познакомитись каждому господареву зъ катастромъ и зъ цѣлою новою методою оподаткованя ґрунту, щѣбы зъ тои вѣдомости корыстати при реклямаціи и оборонити себе и свои дѣти на довгї лѣта вѣдъ вымѣру за высокого податку.

Надѣюсь, щѣ чесна редакція „Батькѣвщины“, стоячи на сторожи интересѣвъ нашихъ селянъ, не вѣдкаже мѣсця сѣй розвѣдцѣ, хотяи она може трохи и за довга.**)

Перейду насампередъ розвитокъ податку ґрунтового, застановлю ся близше надъ провизорїею зъ р. 1820, опѣсля выясню, щѣ то е катастеръ и якимъ новѣйша наука бажае мати ґрунтовый податокъ, а въ кѣнци перейду до новѣйшого

---

*) О книгахъ ґрунтовыхъ мы рассказали минувшого року, а о оголошенїи и термінахъ при закладанїи книгъ ґрунтовыхъ сего року въ ч. 8, де и указано було на велику важнѣсть 1-ого едикту высшого суда. Теперь звертаемо ще разъ увагу на тое. — *Редакція Батькѣвщины.*

**) Друга и третя часть сей розправы були помѣщенї въ часописи *Батькѣвщина* (1880 нр. 14 и д.), перша часть появляе ся въ сѣй кийжочцѣ въ першїй разъ друкомъ.

австрійського закона о регуляції податку ґрунтового зъ р. 1869 вразъ зъ новелями зъ рр. 1875, 1879 и сѣгорочною.

I.

Розвитокъ податку ґрунтового.

Першій починъ того, нинѣ такъ розширеного, а у насъ, такъ значного *) податку належить шукати въ глибокій старинности, ще въ славныхъ державахъ давной Греціѣ, якъ Атены и др., а опѣсля въ Римѣ.

Греки вѣдъ первѣстныхъ пробъ поступенно перейшли були до правдивого катастру (въ нинѣшнѣмъ майже того слова значѣню). Они списали ґрунта поодинокихъ властителейъ и пѣсля плодovitости накладали данину. То саме видно и у Римлянъ. Зъ-разу кожда частка (jugerum) оплачувала рѣвну дачку. Цѣсарь Діоклетіянъ доперва ввѣвъ иншій ладъ, котрый непевный и несправедливый податокъ ґрунтовый поставивъ майже на нинѣшне его становище.

Однакъ Римъ упавъ, а зъ нимъ и той податокъ. Настали непокоѣ и т. зв. вандрѣвки (переселеня) народѣвъ, а дальше февдальнй (пѣдданчй) часы середнихъ вѣкѣвъ. Напастники зѣ всходу и пѣвночи силомѣцю займали цѣлй краѣ, полонили давныхъ первѣстныхъ мешканцѣвъ и обертали на невѣльникѣвъ, а самй мѣжь знатныхъ своихъ полководцѣвъ дѣляли цѣлй великй обшары пѣдбитой землѣ. Каждому звѣстно зъ всевѣтної исторіѣ, якъ середъ романськихъ и германськихъ племенъ мало помалу вироблявъ ся той февдальнй стосунокъ, щѣ ще подекуда до кѣнца 18-ого столѣтя дотягнувъ. Февдалы не платили свому верховному панови данины въ грошахъ за ґрунта наданй, а обовязанй були до

---

*) Въ Долитавіи податокъ ґрунтовый приносить до 37 миліонѣвъ; доходу має Долитавія до 400 миліонѣвъ зѣ всѣхъ податкѣвъ, отже ґрунтовый приносить бѣльше менше десяту часть всѣхъ доходѣвъ.

войскової служби, за то у своїхъ підданихъ брали всякі данини и драчки, якѣ имъ ино подобали ся, и ними удержували свое наемне войско. Мало помалу такъ у Франці якъ и въ Нѣмеччинѣ виробляла ся абсолютна (самовластна) власть монархи, але й тогды въ злучаяхъ потреби соймы признавали на вѣйну або яку нашу потребу добровѣльнїи датки (т. зв. *subsidia charitativa*), и самї ихъ вѣдь податникѣвъ (т. е. панѣвъ, мѣстѣ) стягали, котрї, розумѣе ся, самї не платили але потягали зъ підданихъ.

О регулярнѣмъ способѣ накладаня податкѣвъ не було тогды и бесѣды. Всежъ таки отей данины и податки, щѣ ихъ оплачували підданїи, були неперечно початкомъ до новѣйшого податку ґрунтового. Коли бо въ 18-ѣмъ вѣцѣ повѣявъ по Европѣ духъ „полїційной державы“, начали ся регуляціѣ ґрунтового податку въ интересѣ скарбу державного або, щѣ на одно выйде, абсолютного монархи. Регуляціѣ тїи принесли значну пѣльгу підданымъ.

Галичину застали тїи часы вже пѣдъ панованемъ Австрїѣ.

Въ сей часъ по прилученю значной части теперѣшньої Галичины до Австрїѣ мусѣло центральне австрїйске правлѣне подумати про адмїнїстрацію податкову, бо за панованя Польщѣ шляхта и духовенство, именно латиньске, котре мало и ще доси має значнїи маетки, не платили податкѣвъ, и въ загалѣ стосунки податковї въ Польщи були дуже неурегульованї. *Polska nierządem stała.*

Патентъ цѣсарскїй зъ 22-ого Грудня 1772 (нр. XI збѣрника Пїльлера) наказавъ домініямъ (дворамъ) поробити фассію (т. е. зѣзнане) ґрунтѣвъ и то такъ ихъ власныхъ якъ и ихъ підданихъ, а патентами зъ 25-ого Лютого 1774 и зъ 18-ого Цвѣтня 1775 заведено 1) домінікальнїи податокъ, котрїи мали домініѣ платити вѣдь своихъ ґрунтѣвъ въ мѣсце давнѣйшого обовязку войскової служби (*pospolite ruszenie*), и 2) рустикальну контрибуцію

вѣдъ Грунтѣвъ пѣдданныхъ або „рустикальныхъ“.*) За пода-токъ вѣдповѣдали домініѣ. Они збирали рустикальный пода-токъ и вразъ зъ домінікальнымъ вѣдставляли до цѣсарскихъ властей. Зъ тогдѣшньої Галичины було приходу до чотырохъ мільонѣвъ реньскихъ, зъ котрыхъ по вѣдшибненю всѣхъ выдаткѣвъ на управу (адміністрацію) и т. и. близько пѣвтора мільона чистого доходу вилывало до центральной касы у Вѣдни.

Цѣсарь Іосифъ II завѣвъ значній змѣны. Справедливожь було можна припускати, що фассіѣ доходѣвъ, якѣ мали поробити домініѣ, не конче годять ся зъ правдою: разъ длятого, що не тайно було, до чого мають служити тѣи фассіѣ, а по друге, що годѣ таки и при наилучшѣи воли безъ всякой науки и техничного знаня розмѣрвати огромный ланы и подати прихѣдъ, не ведучи докладныхъ записокъ, що, розумѣе ся, лучилось у значной бѣльшости господарѣвъ. Отже цѣсарь Іосифъ II, знаючи тѣи недостатки, наказавъ *патентомъ зъ р. 1785* (т. зв. *Steuerregulierungspatent*) списати въ цѣлѣи державѣ всѣ Грунта, розмѣрвати ланцюхами**) ихъ довготу и ширину, и обчислити, опираючись на фассіяхъ оподаткованныхъ, кѣлько каждый кусникъ землѣ дае рѣчно приходу въ натурѣ т. е. кѣлько бѣльше-менше каждый кусникъ поля вродить якого збѣжа, а сѣножать выдасть сѣна, лѣсъ дровѣ. Додати тутъ ще выпадае, що тогды загально була въ звичаю триполева господарка, т. е. що поле управляно яко рѣлю що третій рѣкъ, тому-то прихѣдъ зъ рѣлѣ обчисляно за три лѣта. Прихѣдъ въ натурѣ перемѣнювано опѣсля на вартѣсть грошеву, при чѣмъ трилѣтній прихѣдъ

*) Рѣжниця та мѣжь Грунтами, якъ звѣстно, и до нынѣ не знесена (хотѣя пѣдстава, пѣдданство вѣдпала), и приносить велику кривду намъ Русинамъ въ ординаціяхъ выборчихъ.

**) Лишь околицѣ гористѣи та лѣсистѣи мали мѣрвати инжинѣры, котрыхъ тогды ще було дуже мало.

зъ ролѣ дѣлило ся черезъ 3, щобы узыскати однорѣчний дохѣдъ въ грошахъ, вѣдъ котрого потѣмъ обчисляно податокъ. Въ той способъ цѣсарь Іосифъ II зарядивъ формальный катастеръ, котрый переведено въ р. 1789 и котрый называе ся „*Іосифинскій катастеръ* або *кадастеръ*“.

Списъ Грунтѣвъ и отаксоване приходу вѣдбувало ся пѣсля громады, котрї установлено яко единицѣ податковї и котрї вѣдъ того часу зовуть ся громадами катастральными. Въ той цѣли описувано, розмѣрювано и кѣнцями означувано докладно границѣ кождої такої громады, а опѣсля посередь тыхъ границъ описувано всѣ нивы, а въ кождѣй нивѣ всѣ кусники, званї „*парцелями*“.*)

Податокъ Грунтовый розложено пѣсля Іосифиньского катастру въ той способъ, що, знаючи, кѣлько цѣлый край до того часу (1789 р.) плативъ рѣчно податку, а дѣйшовши, кѣлько пѣсля Іосифиньского катастру край, повѣтъ, громада мае приходу зъ Грунту въ грошахъ, принято давнѣйшу суму податкѣвъ яко постулятову квоту т. е. таку, якої правлѣне жадати мусить на покрьте своихъ выдаткѣвъ, и роздѣлено еѣ, въ стосунку до знаного приходу повѣтѣвъ и громады зъ Грунту, на тїи-жь повѣты и громады. Однакъ при тѣмъ не вѣдшибнено вѣдъ знаного сырого доходу зъ Грунту конечныхъ выдаткѣвъ на управу, засѣвъ, збѣрку и т. и., отже оподатковано сырый дохѣдъ, а не чистый.

Пѣсля квоты постулятовой и сумы знаного доходу зъ Грунту обчислено стопу процентову або т. зв. дивидендъ т. е. число всказуюче процентъ вѣдъ доходу зъ Грунту, якїй побирати ся мавъ яко податокъ Грунтовый; такъ н. пр. стопа процентова була бы 16, то значить, що вѣдъ 100 зр. доходу платить ся 16 зр. податку.

Ажь зъ часомъ вѣдшибано вѣдъ сырого доходу зъ Грунту кошта управы рѣлѣ и т. и. въ той способъ, що вѣдтягано

*) вѣдъ латиньского слова *pars* т. е. частина.

певный процентъ яко конечный выдатки, а оподатковувано доперва чистый доходъ. Розумѣе ся, що не всюда однакъ кошта управы; де они бѣльшій, тамъ меншій чистый доходъ, отже выпадавъ и меншій податокъ. И такъ при рѣли вѣдшибано 20 до 60% зъ сырого доходу на кошта управы, при сѣножатахъ 10 до 30%, при лѣсахъ 1 до 5%, а зъ вѣдси походить, що при рѣжныхъ управахъ землѣ вызначувано рѣжну стопу податкову.

Книга, въ котрѣй списано всѣ грунта, ихъ посѣдачѣвъ и доходъ, называе ся катастромъ.

Задля тыхъ хибъ значныхъ и нерѣвности засадъ вношено дуже часті зажаленя противъ Іосифиньского катастру, такъ що наслѣдникъ цѣсаря Іосифа II знѣсь цѣле то дѣло. Однакъ зъ того часу проявляе ся въ Австрій змагане до одностайного, розумового устроеня податку грунтового, вѣдѣлюе ся зъ нѣго окремый податокъ домовый, а окремый чисто-грунтовый.

Наслѣдкомъ того змаганя бувъ *патентъ зъ 23-ого Грудня 1817*, приказуючий на пѣдставѣ рѣвности и справедливости перевести сталу систему (ладъ) податку грунтового и заложити властивый „сталый катастеръ“ въ цѣлѣй Австрій. Патентъ той установляе 4 класы що до доброты, плодovitости грунтѣвъ (Bonitätsklassen), допускае громады до спѣвудѣлу при оцѣненю степеня доброты грунтѣвъ и становить 11-процентову стопу, то значить, що вѣдъ 100 зр. чистого доходу зъ грунту мае ся платити 16 зр. податку грунтового.

Однакъ, якъ пѣзнѣйше побачимо, заложити сталый катастеръ — се рѣчь не такъ легка. Ходить именно о те, щобы поробити докладный мапы не тѣлько краѣвъ, але и пѣвѣтѣвъ, громадъ, каждой стопы землѣ въ громадѣ. А дѣе ся то помѣромъ (при помочи графичной и тригонометричной триангуляціѣ), до чого лишъ технѣчно выобразованій инжинѣры можуть бути ужиті.

Тому то въ Австріи, задля недостатку вѣднѣмыхъ силъ, не переведено у всѣхъ провинціяхъ наразъ стало катастру, а закладано его поволіи въ поодинокіяхъ краяхъ. Найраньше, ще въ р. 1834, покѣнчено въ долъшій Австріи. Лишь Галичина, Буковина и Тироль зѣ всѣхъ коронныхъ краѣвъ Долитавіѣ не дѣждали ся оподаткованія на пѣдставѣ стало катастру, наказаного патентомъ зъ р. 1817. Хочь роботу около нѣго ще въ р. 1850 у насъ доконувано, то выпала она такъ лихо, що на представлене сойму галицкого зарядило правлѣне реамбуляцію т. е. новій вымѣръ и нове оцѣнене. А тымъ часомъ, закимъ мавъ ся перевести катастеръ, треба було побирати податки на потреби державий, и длятого *патентъ зъ 8-ого Лютого 1819* *) установивъ „*провізорію податку ґрунтового зъ р. 1820*“, важну у насъ вѣдъ 1821 до нынѣ, котра отже, якъ при сегорѣчныхъ розправахъ насмѣшно замѣтивъ оденъ посолъ Рады державной, въ Австріи вѣчностію.

Мусимо троха довше задержати ся и застановити ся надъ тою провізорією. До переведенія ея выдано кѣлька инструкторій, а именно: 1) для провинціальной комисіѣ, установленой для переведенія провізоріѣ ґрунтового податку для Галичины пѣдъ президією Губернатора у Львовѣ, членѣвъ котрой комисіѣ именовавъ самъ цѣсаръ, и котра мала пѣдлагати прямо ц. к. двѣрскѣй канцеляріи у Вѣднѣ; 2) для урядѣвъ окружныхъ (циркулѣвъ), а взглядно старостѣвъ, котріи вразъ зъ придаными имъ до помочи урядниками цѣсарскихъ доменъ мали наглядати и контролювати работы той провізоріѣ; 3) для тогдѣшнихъ податковыхъ начальствъ (Steuer-Bezirks-Obrigkeith), т. е. домінікальныхъ юрисдикцій, щѣ, якъ выше згадано, збирали податки зъ громадъ и зъ дворѣвъ и до цѣсарскихъ касъ вѣдвозили;

*) Гл. нр. 64 збѣрника політ. зак. и нр. 44 збѣр. закон. провинц. зъ р. 1819.

и 4) для доміній, магістратівъ и въ загалѣ всѣхъ интересованныхъ, котрымъ прислужовало право побирати які будь данины, десятину чи паньщину, и котрі мали самі поробити фассіѣ тыхъ доходѡвъ.

Слибы хто хотѣвъ тѣ инструкціѣ студіовати, то знайде ихъ всѣхъ въ збѡрнику нашихъ провінціональныхъ законѡвъ за р. 1819 пѡдъ нрр. 64, 65, 102, 103 и 104. Належать они теперь вже бѡльше до исторіѣ и длятого тутъ ближе ихъ не будемо розбирати, а лишъ коротко выяснимо, якъ мали ся закладати выробы тои провізоріѣ.

Головно ходило о те, щобы якъ найборше покѡнчити роботы около тои провізоріѣ; тому то мали що 14 день урядники податковыхъ начальствъ, котрымъ поручено було въ кождѡй громадѣ переведене списѡвъ и оцѣнене ґрунтѡвъ, здавати рапортъ о ходѣ дѣлъ до окружного уряду, а тойже за цѣлый округъ до провінціональной комісіѣ. Тая бо мала старати ся о скорѣ переведене робѡтъ въ цѣлѡмъ краю.

Пѡдъ податокъ ґрунтовый втягнуено тогды: а) властивый доходъ зъ ґрунту, б) доходъ або пожитокъ зъ будынкѡвъ и в) всѣлякї данины, десятины и паньщину, до пѡдданьчихъ ґрунтѡвъ привязанї.

Звѣстно, зъ наданемъ свободы, вѡдъ 1848 р., устали всѣ пѡдъ в) вычисленї драчки, тожь нема нынѣ о нихъ що и говорити.*)

Доходъ чи пожитокъ зъ будынкѡвъ пѡдлягае нынѣ окремому податкови „домовому“, котрый е або кляссовый або чиншовый. Першїй побирае ся по селахъ и меншихъ мѣсточкахъ, де менше нѣжь половина домѡвъ вынаймае ся за чиншь (комѡрне), отже сѡльша половиця домѡвъ служитъ до ужитку самого господаря и его господарки; чиншовый же податокъ побирае ся въ мѣстахъ, де бѡльше нѣжь

---

*) Про выкупъ тыхъ правъ (индемнізацію) поговоримо колись пѡзнѣйше.

половиця домѣвъ вынаймае ся чиншѣвникамъ и въ той способъ приносять властителемъ пожитокъ. Про тѣ податки не мали-сьмо замѣру писати въ сѣй розвѣдцѣ, лишень про чисто грунтовой высше пѣдъ а) згаданий, и проте лишь о той части зъ провизоріѣ зъ р. 1820 будемо тутъ говорити.

Якъ же-жь мало ся выслѣдити доходъ зъ грунту пѣсла повысихъ инстуркцій?

Ось якъ: Передъ всѣмъ мали податковѣ начальства зѣбрати выробы Іосифиньского катастру а именно книгу фассій (Fassions- Lager- Grund- Ausmass- und Ertragsbuch), суммарь субрепартиційный (Geld- Ertrags-Summar) и вытяги субрепартиційнѣй. Сли начальство податкове не могло зѣбрати тыхъ книгъ у себе, удавало ся до окружного уряду, а сли и той не мавъ тыхъ книгъ у себе, мусѣвъ выстаратись за посредствомъ провінціональной комисіѣ о дуплікаты тыхъ книгъ, перехованѣ въ краевѣмъ архивѣ становѣмъ. А потрѣбнѣй були тѣ книги для того, бо зъ нихъ безъ повторного помѣру мавъ ся выписовати объемъ грунтовъ (сли до 1820 р. не зайшла нѣяка змѣна) и зѣзнаний въ р. 1789 доходъ въ натурѣ и грошахъ. Отже Іосифиньскій катастеръ бувъ пѣдставою до провизоріѣ податковой зъ р. 1820. На той пѣдставѣ мали высше згаданѣй власти выслѣдити змѣны, а то зайшовшѣй або 1) въ особѣ посѣдателя, або 2) въ объемѣ посѣлости, або 3) въ родѣ управы (культурѣ), або въ кѣнци 4) въ правнѣй власности посѣлости. На иншѣй змѣны не розтягало ся слѣдство при заложеноу провизоріѣ.

Урядникъ, запропонований податковымъ начальствомъ а затвержденѣй и обученѣй окружнымъ урядомъ, мавъ слѣдство перевести на мѣсци въ кождѣй мѣсцевости при помочи вѣйта и шѣстѣхъ радныхъ зъ громады, котрѣ мусѣли попередъ зложити присягу, що о всѣмъ совѣстно, навѣтъ безъ запытаня, будутъ подавати щирю правду и нѣчого не затаять. Цѣль того слѣдства була, щобы выказати

всѣхъ посѣдателѣвъ въ громадѣ и ихъ посѣлости пѣсля культуры (роду управы), объему и доходу грошевого, выказаного въ Іосифиньскѣмъ катастрѣ.

Наслѣдкомъ того слѣдства суть :

1. Провізоріяльна метрика доходу Грунтового або коротше „метрика Грунтова зъ р. 1820“.

2. Суммарь субренартиційный т. е. поазбучный списъ посѣдачѣвъ и ихъ посѣлостей.

Обѣ тѣ книги вразъ зъ реестрами евіденційными, о котрыхъ низше буде бесѣда, переходуютъ теперъ ц. к. уряды податковѣ, де ихъ и переглянути можна. Для каждой громады податковой е окрема метрика и суммарь, въ котрыхъ втягненѣ всѣ домінікальнѣ и рустикальнѣ посѣлости той громады.

Метрика Грунтова мае такѣ рубрики :

1. Давный нумеръ топографічного порядку.

2. Новый н-ръ топографічного порядку.

3. Имя и призвище посѣдача Грунту и н-ръ дому.

4. Правна властивѣсть Грунту, чи домінікальнѣ, вольный (солтыскій) або рустикальнѣ.

5. Вымѣръ Грунту вздовжъ, вширь, на квадратовой сяги и на морлы.

6. Трилѣтнѣй пожитокъ зъ поля орного въ ишеници, житѣ, ячмени и вѣсѣ.

7. Оцѣнка рѣчного пожитку зъ поля въ грошахъ (конв. монеты).

8. Рѣчный пожитокъ сѣна солодкого и кислого, тоже отавы (потравъ) солодкой и кислой.

9. Оцѣнка рѣчного пожитку зъ сѣножати въ грошахъ.

10. Пожитокъ зъ лѣса а то въ сягахъ зъ твердого и мягкого дерева.

11. Оцѣнка пожитку зъ лѣса въ грошахъ.

12. Увага.

Перша рубрика : „Давный н-ръ топографічного поряд-

ку“ се н-рѣ parcelлѣ зѣ Іосифиньскаго катастру, а друга рубрика „Новый н-рѣ“ се число, яке урядникъ податковаго начальства надавъ при заложеноу метрики зѣ р. 1820, споводованный до того зайшовшими змѣнами.

Якъ вже выше напѣмкнено, при заложеноу Іосифиньскоу метрики комисія, складаюча ся зѣ урядника и господарѣвъ а рѣдко коли инжинѣра, описовала границѣ громады, опѣсля обходила всѣ нивы и въ кождѣй размѣрювала parcelлѣ, а посѣдатель фассіонувавѣ (зѣзнававѣ) дохѣдѣ. Отже урядникъ, идучи за порядкомъ вѣдѣ нивы до нивы, означывавѣ за порядкомъ поодинокѣ parcelлѣ порядковыми числами. Такъ н. пр. въ якѣмъ селѣ були нивы: „за селомъ“, „переды“, „пѣдѣ убережомъ“, „на розпутнѣмъ“, „лазки“, „сѣножати“. Отже идучи за порядкомъ означено въ нивѣ „за селомъ“ всѣ грунта числами 1 до 150, дальше въ нивѣ „переды“ числами 151 до 210, въ нивѣ „пѣдѣ убережомъ“ числами 211 до 385 и т. д.

Звычайно кавалокъ грунту, лежачій въ однѣй нивѣ а належачій до одного посѣдателя, хотьбы бувѣ перерѣзанный дорогами, потоками, ровами, стежками и т. и., дѣставѣ въ Іосифиньскѣй метрицѣ оденѣ н-рѣ топографічний. Вѣдѣ 1789 до 1820, т. е. черезѣ 30 лѣтъ, само собою розумѣе ся, зайшли значнѣ змѣны якъ черезѣ подѣлы такъ черезѣ замуленя водою, черезѣ замѣну сѣножатій въ поля орнѣ, черезѣ оброблене неплодныхъ и неужиточныхъ пустынь и т. д., такъ що комисія въ р. 1820, идучи въ тѣмъ самѣмъ порядку нивами, мусѣла вже подавати новѣ н-ра топографічний, задержуючи, для означеня тожсамости грунту, давный номеръ въ першѣй рубрицѣ.

Сли якій грунтъ не змѣнивѣ ея що до объема и культуры, выповнювано вѣдповѣднѣй рубрики метрики зѣ Іосифиньскихъ оператѣвъ т. е. при орнѣй рѣли першѣй сѣмъ рубрикѣ, при сѣножати першѣй пять, осьму и девяту, при лѣсѣ першѣй

пять, десяту и одинадцату, прочі рубрики остали невыповнені.

Сли-жь дотычний кусникъ Грунту дѣзнавъ якои змѣны (подѣлу, иншу культуру), приписуе инструкція для начальствъ податковыхъ дуже недокладне поступоване. И такъ и. пр. сли посѣдателѣ подають, що якійсь Грунтъ, записанный въ Іосифиньскѣмъ катастрѣ пѣдъ н-ромъ топогр. 100, они роздѣлили на 3 части, то належить вписати безъ повного помѣру въ метрицѣ провізоріяльнѣй зъ р. 1820 тѣ поданіи частини яко розмѣрянѣй. Новый помѣръ ланцюхами треба було робити лишъ тогда, якъ не можъ було означити такихъ певныхъ частинъ, а инжинѣра мало ся брати лишъ въ дуже рѣдкихъ випадкахъ.

При змѣнѣ культуры (сѣножати на поля и т. и.) мало ся доходити, якій дохѣдъ давало бъ те поле въ р. 1789, а то въ той способѣ, що порѣвнувано ново повставше поле зъ найподѣбнѣйшимъ, котре вже приходить въ Іосифиньскѣмъ катастрѣ (паріфіковано), и дохѣдъ зъ морга того поля прияти ся мало и для морга сего нового поля.

А понеже найвысша культура (т. е. наибѣльшій сырый дохѣдъ приносяча) е рѣля, а низшими сѣножати, лѣсы и пасовиска: то приписуе инструкція, що випадки погѣршеня культуры мае урядъ окружный особною комисією доходити, щобъ не зменшивъ ся податокъ. Не мало ся однакъ увзгляднати, чи якась рѣля, сѣножати або лѣсъ черезъ добру управу полѣншили ся, або черезъ лиху погѣршили ся, хотяй власне дохѣдъ повиненъ рѣшати о высокости податку.

Зъ того всего видно, що вже самъ той способѣ, въ якій казала инструкція закладати провізоріяльну метрику р. 1820, бувъ хибный, а коли ще зважить ся той поспѣхъ, зъ якимъ все робило ся, то легко можна собѣ выобразити, якъ въ практицѣ рѣжній, часто не конче зъ рѣчию обозна-

комлені комісарѣ податковыхъ начальствъ перевели побѣжно, зъ великою кривою неодного, ту славу провізорію.

Побачимо низше, що вынайти чистый доходъ зъ Грунту — се не такъ легка а навѣтъ майже неможлива рѣчь, и що власне задачою катастру вышукати правдоподобный, але зато до правды дуже зближенный чистый доходъ зъ Грунту.

Але вернѣмъ ся до метрики зъ р. 1820. Перейшовши всѣ куснѣ въ цѣлої громадѣ, мала комісія сеумовати (зрахувати до купы) выказані цифры зѣ всѣхъ рубрикъ метрики, такъ щобы можна знати, кѣлько кожда громада мае моргѣвъ поля, сѣножатій и лѣсѣвъ, кѣлько они приносять рѣчно приходу въ натурѣ а кѣлько въ грошахъ.

Зъ метрики роблемо потѣмъ индивидуальнїй аркушѣ пожитку, щобы знати, кѣлько кождый посѣдатель одного ладѣвства мае Грунтѣвъ, до его числа дому (н-рѣ конскрипційный) належныхъ, и кѣлько пожитку рѣчно приносять въ натурѣ и въ грошахъ.

Зложивши тї аркушѣ индивидуальнїй пѣсля азбучного порядку призвищъ посѣдателѣвъ, переписовано ихъ потѣмъ въ одну книгу, названу суммарь, котра мае такї рубрики:

1. число порядкове и индивидуального аркуша пожитку;
2. призвище и имя посѣдателя;
3. число дому (конскрипційне);
4. мѣсеце замешканя;
5. новї топографічнїй числа всѣхъ куснѣвъ Грунту, належныхъ до дотычного посѣдателя и ладѣвства;
6. правна властивѣсть Грунту (домінікальнїй, вѣльнїй чи рустикальнїй);
7. объемъ цѣлого господарства въ моргахъ и квадратныхъ сягахъ;
8. однорѣчний доходъ въ грошахъ зъ рѣлѣ, зъ сѣножатій, пасовискъ и лѣсѣвъ, для кождой культуры окремой а потѣмъ разомъ;
9. рѣчный податокъ Грунтовый.

10. увага.

Выповнивши ту книгу въ тыхъ повздовжнихъ рубрикахъ зъ аркуша индивидуального посѣдателя, що зачинавъ ся на букву А (а сли не було на А, то на В), пѣдчеркувано на поперекъ цѣлу сторону книги и втягано дані зъ аркуша слѣдуючого посѣдателя. Аркушь той мавъ порядкове число 2, котре заразомъ вписувано въ першу рубрику суммаря. Число те першой рубрики суммаря называе ся такожь ре-
партіційнымъ.*)

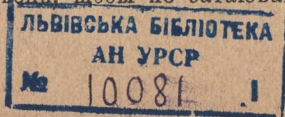
Длятого то на означене лаздѣвства уживае ся такой назвы: „лаздѣвство або реальность пѣдъ ч. $\frac{\text{конек. дому } 18^{\text{а}}}{\text{репартіц. } 62}$ “. Горѣшне число всказуе число дому, а долѣшне число аркуша индивидуального и суммаря.

Всѣ дані, списані въ поодинокихъ повздовжнихъ рубрикахъ суммаря, сеумовано на долѣ каждой стороны, а при конці суммаря зновъ сеумовано всѣ суммы поодинокихъ сторѣнъ и въ той способъ одержувало ся загальный объемъ грунтѣвъ якои мѣсцевости, сумму пожитку зъ поодинокихъ культуръ и сумму рѣчного податку грунтового зъ той мѣсцевости. Тѣ цифры повинні згоджуватись зъ суммами выказаными въ метрицѣ.

Такъ метрику якъ и суммарь, а крѣмъ того и инші выказы, котрі нынѣ мають историчне значѣне, а котрыхъ тутъ задля браку мѣсяца розбирати годѣ,**) предкладали начальства податковій окружнымъ урядамъ, а тѣи мали обовязокъ

*) Вѣдъ латиньского слова: repartire, роздѣлювати, розкладати, бо податки розкладають ся власне на пѣдставѣ суммаря, зъ котрого знати рѣчный дохѣдъ каждого господарства.

**) Згадаю хіба ще про „білянсь“, въ котрѣмъ выказовано рѣжницю мѣжъ оператами зъ р. 1789 а зъ р. 1820 що до объема пожиточныхъ грунтѣвъ, ихъ пожитку збѣльшеного або зменшеного. Послѣдній злучай справджувавъ урядъ окружный на мѣсяц, щобы не затаювано дохѣдъ.

пересмотрѣти тѣ операты и на пробу въ кѣлькохъ мѣсяхъ сконтролювати, чи цифры добре ссумовано. Слибы при та-кѣй побѣжнѣй и поверховнѣй контроли урядъ вынайшовъ де яку помылку, мавъ операты звернути начальству податковому до доповненя, а сли нѣ, то мавъ зъ суммарѣвъ всѣхъ мѣсцевостій, положеныхъ въ его окрузѣ, уложити „окружный суммаръ“, въ котрѣмъ були такі рубрики, якъ и въ звычайнѣмъ, лише що подані тамъ були выказы всѣхъ мѣсцевостій округа.

Суммаръ окружный вѣдеславъ урядъ окружный до провінціональной комісії и то долучаючи три операты (зъ трѣхъ мѣсцевостій), зъ котрыхъ провінціональна комісія мала переконати ся, що въ подѣбный способъ переведено операты всѣхъ мѣсцевостій; прочі операты оставали въ урядахъ податковыхъ.

Провінціональна комісія, переконавши ся о правильности работы зъ присланныхъ трѣхъ оператѣвъ, звертала ихъ назадъ, а зъ всѣхъ окружныхъ суммарѣвъ цѣлого краю складала краевый суммаръ, котрый предкладала ц. к. двѣрскѣй комісії у Вѣднн.

Зъ краевого суммаря можна довѣдати ся о числѣ громадъ податковыхъ въ краю, о числѣ властителѣвъ ужиточныхъ кавалкѣвъ грунту, ихъ объемѣ и о рѣчнѣмъ доходѣ грошевѣмъ зъ каждой культуры цѣлого краю.*)

Якъ же вымѣрюе ся податокъ грунтовый? О томъ постановляе оголошене губерніальне зъ 30. Листопада 1820 ч. 58.891 (нр. 150 Збѣр. зак. провін. зъ р. 1820). Вымѣръ податкѣвъ мавъ такъ послѣдувати:

Повѣтове начальство податкове, маючи индивидуальный

---

*) Подѣбно зъ білянсѣвъ громадъ складали ся окружны біяны, а зъ тыхъ краевый, зъ котрого можна побачити, кѣлько загальный доходъ зъ грунту въ цѣлѣмъ краю вѣдѣ 1789 побѣльшивъ ся чи поменшивъ ся.

аркушѣ пожитку и азбучный списъ посѣдачѣвъ, достае розписъ податку на каждый рѣкъ, въ котрѣмъ выраженный е процентъ (стопа процентова або такъ званный „дивидендъ“), маючій ся побирати вѣдъ одного реньского конв. мон. доходу вѣдъ каждого роду культуры окремо. Знаючи, кѣлько каждый посѣдачъ мае рѣчного доходу зъ каждой культуры, дуже легко приходило податковѣй власти обчислити цѣлорѣчный податокъ каждого посѣдача. Такъ н. пр. пѣсля аркуша индивидуального мавъ бы Андрѣй Бабѣй доходу рѣчного:

1) зъ рѣлѣ	90 зр.	6 кр.	конв. мон.
2) зъ сѣножати	97 „	30 „	„ „ „
3) зъ пасовиска	4 „	25 „	„ „ „
4) зъ лѣсу	21 „	15 „	„ „ „

а дивидендъ на рѣкъ 1821 бувъ вѣдъ 1 зр. к. м. приходу зъ рѣлѣ $6\frac{2}{8}$ кр., зъ сѣножати $10\frac{3}{8}$ кр., зъ пасовиска и лѣсу $12\frac{4}{8}$ кр., отже податокъ Грунтовый на р. 1821 выносить :

1) зъ рѣлѣ	9 зр.	$23\frac{1}{8}$ кр.	конв. мон.
2) зъ сѣножати	17 „	$40\frac{3}{8}$ „	„ „ „
3) зъ пасовиска	— „	$55\frac{1}{8}$ „	„ „ „
4) зъ лѣса	4 „	$25\frac{5}{8}$ „	„ „ „

разомъ 32 зр. $24\frac{1}{8}$ кр. конв. мон.

Четверта часть того податку т. е. 8 зр. 6 кр. бувъ надзвычайный додатокъ, а прочіи три части звычайный податокъ, вѣдповѣдный давнѣй квотѣ постулятовѣй.

Центральный рядъ у Вѣдни, знаючи зъ краевого суммаря загальну сумму доходу Грунтового, може легко обчислити дивидендъ вѣдповѣдный, щобы узыскати такую сумму податковѣвъ, якои ему треба на выдатки державнѣй. Выдатки тѣ не завсѣгды однакѣй, — подобно якъ и у каждого господаря они разъ збѣльшають ся то зновъ зменшають ся. Мѣжь господарствомъ поодинокого чоловѣка а господарствомъ державы заходить та дуже важна рѣжниця, що пѣдчасъ коли каждый окремый чоловѣкъ ощадностію, до скупости посу-

неною, може свої доходи складати на процента (капіталізувати), держава о надмірній ощадности а тымъ менше о капіталізації не може и не повинна думати безъ нараженя своїхъ интересѡвъ на найбільшій небезпеченства.

Доходы державні повинні отже такъ бути уладжені, щобъ покрывали всѣ потреби. Прото сли взмагають ся потреби, то и дсходы (податки) мусять побѡльшати ся. Вѡдси то иде та змѣнчивѡсть податкѡвъ, а затымъ и стопи процентовой (дівиденда), пѡсля котрой мае ся обчислити податокъ кожного господаря. И такъ той дівидендъ бувъ у насъ вѡдъ 1821 до 1841 р. той самый у рустикальныхъ якъ домінікальныхъ и вольныхъ Грунтахъ, а именно выносивъ вѡдъ р. 1821 до 1826, якъ высше сказано, вѡдъ 1 риньск. к. м. доходу: 1) зъ поля орного $6\frac{2}{8}$ кр., 2) зъ сѣножати $10\frac{3}{8}$ кр., 3) зъ пасовискъ и лѣсѡвъ $12\frac{4}{8}$ кр. к. м., зъ чого четверта часть яко надзвычайный додатокъ. Вѡдъ 1826 до 1835 опущено $71\frac{3}{4}\frac{0}{10}$ зъ того додатку, такъ що побирано ся вѡдъ 1 зр. к. м. приходу зъ поля орного 5 кр., зъ сѣножати 8 кр., зъ пасовиска и лѣса 10 кр. к. м.

Вѡдъ 1836 до 1841 вѡднавъ додатокъ цѣлкомъ, отже выбиралось $4\frac{5}{8}$ кр., $7\frac{6}{8}$ кр. и $9\frac{3}{8}$ кр. к. м. Бувъ се дуже рѣдкій випадокъ, що рядъ не потребовавъ бѡльше якъ ординаріѣ т. е. давной квоты постулятовой.

Въ р. 1842 роздѣлено податки Грунтові пѡсля правной власности, чи Грунтъ домінікальный, вѡльний чи рустикальный, и визначено стопу процентову при першихъ двохъ *) въ той способъ, що побирано вѡдъ 1 зр. к. м. доходу 1) зъ поля $5\frac{6}{8}$ кр., 2) зъ сѣножатій $9\frac{4}{8}$ кр., 3) зъ лѣсѡвъ и пасовискъ $11\frac{5}{8}$ кр., — а при рустикальныхъ вѡдъ 1 зр. к. м. доходу 1) зъ поля $4\frac{4}{8}$ кр., 2) зъ сѣножатій $6\frac{6}{8}$ кр., 3) зъ пасовискъ и лѣсѡвъ $8\frac{1}{8}$ кр. к. м.

*) Податокъ оплачуваный домініями называвъ ся такожъ урбаріальнымъ або панцинянымъ.

Причина, длячого у першихъ Грунтѣвъ податокъ бувъ бѣльшій нѣжъ у послѣднього (3-ого), була зовсѣмъ справе-
длива, — бо той послѣдній бувъ обтяжений панщиною, тому
и дававъ менше доходу.

Такъ трѣвало до 14-ого Мая 1848. Вѣдь 15-ого Мая
1848 зрѣвноано дивидендъ репартиційный у всѣхъ Грунтѣвъ,
бо знесено въ засадѣ рѣжницю мѣжъ ними черезъ знесене
панщины, и установлено безъ рѣжницѣ вѣдь 1 зр. к. м.
доходу зъ пѣль орныхъ $4\frac{6}{8}$ кр., зъ сѣножатій 8 кр., зъ па-
совискъ и лѣсѣвъ 9 кр. к. м.

Пѣсля того дивиденда побирае ся до теперъ податокъ, а
именно уважае ся посредствомъ того дивиденда узыскану
квоту за звичайный податокъ Грунтовый (ординарію), вѣдь
котрого обчислае ся додатки.

Що до додаткѣвъ, то найперше патентомъ зъ 10-ого
Жовтня 1849 (нр. 412 Д. у. д.) установлено надзвичайный
додатокъ выносячій третю часть звичайного податку, — и
той додатокъ, заступающій податокъ доходовой, хочъ устано-
влено первѣстно лишь на р. 1850, выбираеть ся до нынѣ.

Року 1859 патентомъ зъ 13-ого Мая 1859 (нр. 88 Д.
у. д.) установлено новый додатокъ до звичайного податку,
споводованный военными випадками або т. зв. военный до-
датокъ, котрый выносить шесту часть звичайного податку.
Въ р. 1868 здвоено той податокъ, такъ що вѣдь того часу,
крѣмъ ординаріѣ и третью части податку доходowego зъ року
1849, побирае ся третю часть додатку военного. Отже вѣдь
1 зр. в. а. податку побирае ся 2 разы по $33\frac{1}{3}$ кр. т. е.
 $66\frac{2}{3}$ кр. додатку. Сли н. пр. хто мае платити пѣсля ме-
трики Грунтовой податку Грунтового 6 зр. а. в., то вѣдь
тыхъ 6 зр. а. в. мусить платити додаткѣвъ 2 разы по тре-
тинѣ т. е. 2 разы по 2 зр., отже всего разомъ 10 зр. а. в.

То есть лишь податокъ державный, котрый рѣкъ-рѣчно.
ухвалюе рада державна для цѣлой Долитавіѣ. Але потреби
взмогли ся и взмагають ся ще все, особливо на автономію

Именно суть потребности, котрі край самъ мусить поносити, або якіи повѣтъ для себе, або кожда громада для себе, вѣдси додатки краеві, повѣтові, громадскі. Такіи краеві потреби: на краеві дороги, на шпиталѣ, на публичніи заклады, на запомоги для фондѡвъ и иншіи потребности, на индѣмнізацію т. е. сплату капіталѡвъ и вѡдсогѡкъ выданныхъ державою въ облѣгахъ (панерахъ довжныхъ) за знесенє панцины и сервітутѡвъ. Додатки тіи ухвалює рѡкъ-рѡчно соймъ а затверджує цѣсарь.

Подѡбножь ухвалює рада повѣтова и рада громадска додатки на свои потребности, — а сли тіи додатки перевысшають 50% звычайного податку, мусить соймъ затвердити.

Всѣ тіи додатки автономічній обчислюють ся вѡдъ податку сталого вразъ зъ доходowymъ додаткомъ, такъ що вѡдъ кождого 1 зр. податку Грунтового дочисляє ся ухваленый соймомъ, радою повѣтовою або громадскою процентъ на всѣ тіи додатки.

Н. пр. якесь газдѡство має пѡсля метрики Грунтовой зъ 1820 р. приходу въ грошахъ :

а) зъ пѡль	29 зр. 44 ⁴ / ₈ кр. к. м.
б) зъ сѣножатій	4 „ 29 ⁷ / ₈ „ „ „
разомъ	34 зр. 14 ³ / ₈ кр. к. м.

Вѡдъ того доходу належить ся податокъ пѡсля репартиціѣ дивіденда за 1849 и розкладу на австр. валюту зъ р. 1859*):

а) зъ пѡль	4 зр. 3 кр. а. в.
б) зъ сѣножатій	1 „ — „ „ „
разомъ	5 зр. 3 кр. а. в.

*) Дивідендъ той такій, що заразомъ обчисляє ся и додатокъ доходовой зъ р. 1849, — выносить вѡнъ (дивідендъ) при доходѣ:

зъ поля	вѡдъ 1 зр. к. м. —	13 ¹ / ₂ кр. а. в. податку
зъ сѣножатій „ „ „ „ „	22	„ „ „
зъ пас. и лѣсѡвъ „ „ „ „ „	27	„ „ „

Въ тыхъ 5 зр. 3 кр. вчислений вже податокъ доходовой, выносячій 1 зр. 25¹/₂ кр. Самъ сталый податокъ (ордінарія) выносить отже 3 зр. 77 кр. Якъ бачимо отже, четверта часть суммы 5 зр. 3 кр. е додатокъ доходовой т. е. третя часть ордінарій. Хотѣвши н. пр. въ р. 1879 обчислити всеї додатки, то слѣдуе дочислити до ордінарій вразъ зъ третиною (податкомъ доходовымъ) выносячою . . . 5 зр. 3 кр.

додатокъ военный зъ р. 1859 и 1868 (¹ / ₃ ордінарій)	1 зр. 25 ¹ / ₂ кр.
„ красвый, 34 кр. вѣдъ 1 зр. звычайнаго податку и ¹ / ₃ додатку доходоваго, отже вѣдъ 5 зр. 3 кр.	1 „ 71 „
„ на индѣмнізацію, 48 кр. вѣдъ 1 зр. звычайнаго податку и ¹ / ₃ доход. додатку	2 „ 41 „
„ повѣтовый, не всюда однакій, припустѣмъ 3 кр. вѣдъ 1 зр. звычай. податку и ¹ / ₃ доход. дод.	— „ 15 „
„ на школы окружній (пр. 4 кр.)	— „ 20 „
„ громадскій *), не всюда однакій, н. пр. 27 кр. вѣдъ 1 зр. звычайнаго податку и ¹ / ₃ доходоваго додатку	1 „ 36 „
Всего разомъ 12 зр. 11 ¹ / ₂ кр.	

Такимъ способомъ податокъ грунтовой зъ додатками выносить майже третю часть доходу зъ грунту, обчисленого въ метрицѣ грунтовой зъ р. 1820.

Що до способу побираня т. зв. стяганя податковъ, то мало ся оно пѣсля розпоряженя губерніального зъ Листопада 1820, выще наведеного, вѣдбувати въ той способъ, що податкове начальство мало податокъ, обчислений пѣсля що ино

*) Додатокъ громадскій, сли не выносить 50% звычайнаго податку, стягае урядъ громадскій самъ.

приведенныхъ правилъ, втягнути въ индивидуальный аркушь пожитку, въ азбучный списъ посѣдачѣвъ, а крѣмъ того въ табелю платничу и книжочку податкову оподаткованого кожного посѣдача и то окремо податокъ головный а окремо додатокъ, — и мѣсячно збиратись. Зъ часомъ збирано квартально, а новѣйшими часами пѣврѣчно.

Теперь въ той самъ способъ обчисляе ц. к. урядъ податковый податокъ грунтовой зъ додатками на кожде гадѣвство, а лишъ та рѣжниця, що податки стягнути мае начальникъ громады, котрому урядъ податковый передае табелю платничу громады. Начальникъ зъ двома членами рады громадской, „касіерами“, и зъ писаремъ займае ся збѣркою, а на злучай проволоки доносить до ц. к. староства, котре заряджуе екзекуцію залеглостій. Правильный способъ збирания податку е той, що начальникъ або писарь затыгае зложену квоту до табелѣ платничой, а крѣмъ того заквѣтовуе въ книжочцѣ платничѣй кожного податника и затыгае за порядкомъ кожду вплачену квоту въ журналъ. Узбирані податки вѣдвозить начальникъ громады до ц. к. уряду податкового.

Зъ многихъ сторѣнъ нашего краю вѣдзываютъ ся теперь часто голоса о надъужитяхъ при стяганю податкѣвъ. Однакъ менѣ здае ся, що всѣ они будутъ такъ довго голосомъ вопѣющого во пустыни, якъ довго самі податники не будутъ себе пильнувати та уважати, щобъ кождый крейцаръ ними даный бувъ точно заквѣтованый.

Менѣ самому лучило ся въ трѣхъ сторонахъ нашего краю зъ близька придивити ся господарцѣ писарѣвъ громадскихъ та вѣйтѣвъ. Въ однѣмъ злучаю, въ горахъ Сяноцкихъ, жидъ бувъ писаремъ для 7 громадъ и яко такой властивымъ „колектантомъ“ податкѣвъ. Можете собѣ выобразити ладъ и господарку его, сли за кѣлька лѣтъ писарки жидокъ той ставъ наймагнѣйшимъ чоловѣкомъ въ мѣсточку Л., а все на коштъ громадъ та вѣйтѣвъ, що мусли спроневѣрені по-

датки другій разъ складати. Жидъ тымъ часомъ померъ а мастокъ дѣтемъ лишивъ. — Въ другомъ злучаю зновъ вѣтъ самъ спроневеривъ и пустивъ грошѣ, а потѣмъ тяжко вѣдокутувавъ и на маютку и на своѣй особѣ, бо продано его газдѣвство и его самого всаджено до криміналу. Однакъ звичайно, ели лучать ся якѣ надъжуютя, походятъ головно вѣдъ несовѣстныхъ писарѣвъ, на котрыхъ справедливо въ новѣйшихъ часахъ чуемо стѣлько нарѣканя.

Ще гѣрше дѣе ся зѣ бюджетомъ громадскимъ. Трафляе ся неразъ, що, вмѣсто вымѣрювати певный процентъ вѣдъ сталого податку Грунтового, урядъ громадскій по просту рѣшае на радѣ громадскѣй ось такъ: кождый Грунтовый господарь дасть (н. пр. на дотацію школы) по 1 зр., пѣвГрунтовый по 50 кр., а халупникъ по 30 кр. Такъ само на иншій выдатки громадскѣй, якъ писаря, вѣйта, калитника, сторожа, полѣвого, полицая и и. рада громадека загаломъ ухваляе по 10 кр., по 20 кр. и т. д., а все до куцы зѣбравши неразъ выдатки громадскѣй выносятъ майже стѣлько, що податокъ самъ, не говорячи о шарваркахъ.

Той способъ есть дуже несправедливый и повиненъ якъ найострѣйше бути каранымъ черезъ высшій власти автономичнѣй, бо вѣнтъ звалюе тягаръ податковый наибѣльше на бѣднѣйшихъ а не на матадорѣвъ громады. Звичайно бувае, що „пѣвГрунтовымъ“ называе ся и той, хто має лишъ пару кусникѣвъ поля, а халупникъ навѣтъ зовсѣмъ не має поля, отже и не має того чистого доходу, котрый едино, пѣсля науки скарбовости, повиненъ бути оподаткованный. Може и таке трафити ся, що цѣлоГрунтовый господарь меньше має доходу нѣжъ пѣвГрунтовый, бо Грунтъ его гѣршій.

Розраховане бюджету громадского повинно отже за всѣгды дуже точно бути доходжене и надзороване, а передъ всѣмъ черезъ устну науку выяснене. Задля того добра есть гадка зѣ новѣйшого часу, чтобы на писаря громадского вѣдбувати курсъ практичної науки и робити испытъ.

Згадали-сьмо що ино, що урядъ податковый обчисляє по́сля проценту, выше наведеного, податокъ Грунтовый зъ додатками для кожного господаря окремо и присылає табелю платничу для всѣхъ господарѣвъ громады. Вѣдкижъ знає урядъ податковый, якій є господарь на Грунтѣ та хто має оплачувати податокъ?

Вже выше згадали-сьмо при метрицѣ Грунтовѣй о реєстрахъ евіденційныхъ. Отже зъ тыхъ реєстрѣвъ, сли они тѣлько правильно и добре провадженіи, можна кождои хвилѣ довѣдатись, хто де якій кусникъ Грунту, записаний въ метрицѣ зъ р. 1820, теперъ набузъ на власнѣсть и яко властитель обовязаний до плаченя податку. Евіденція податку Грунтового є означене змѣнъ, заходячихъ въ посѣданю въ приходахъ Грунтовыхъ, а въ слѣдъ за тымъ и въ оподаткованю. Пѣсля *инструкціѣ евіденційнои зъ 19-ого Спня 1821 ч. губери. 28165* *) мають затягати ся въ реєстра евіденційнї змѣны: 1) въ особахъ посѣдателѣвъ, 2) въ Грунтахъ самихъ.

Змѣна въ особѣ посѣдателя може наступити тогды, сли або а) цѣле газдѣвство, або б) яка часть его, або в) поодинокя парцеля Грунтова перейде на иншого посѣдателя.

Змѣна въ Грунтахъ може бути або а) сли Грунта одной громады придѣлюють ся до иншой громады т. є. границѣ громадъ змѣняють ся, або б) сли Грунтъ або частину его зничить землетрясене або бѣгъ воды, такъ шо не приносить нѣякого пожитку, або в) сли Грунтъ черезъ замулене, засыпане камѣнями и т. и. довгий лѣта не може давати нѣякого доходу, або вкѣнци г) сли прѣсторонь Грунту, записана въ метрицѣ яко неужиточна, зъ часомъ стає ся пожиточною.

Змѣны роду управы Грунтѣвъ (культуры) по́сля инструкціѣ не належить узгляднати въ евіденціи. Якъ вже

---

*) Гляди Збѣрникъ законѣвъ скарбовыхъ зъ р. 1850 часть II.

высше згадано, після засадъ провізоріѣ зъ р. 1820 розрѣж-
няемо чотыри головніи роды управы землѣ, а то рѣлѣ (орне
поле), сѣножати, пасовиска и лѣсы. Найвышій рѣдъ — рѣля,
найнизшій — лѣсъ, т. е. що морлѣ рѣлѣ на рѣкъ наибѣльше
принесе пожитку, а морлѣ лѣсу найменше. Засада та ин-
струкціѣ, що не належить увзгляднати змѣнъ культуры, до-
вела у насъ до того, що нынѣ найкрасшій ланы, на котрыхъ
рѣкъ-рѣчно прехороша удае ся пшениця, уважають ся яко
лѣсы и яко такіи найнизше оподатковують ся.

Після дівиденда, высше поданого, выдавало бѣ ся, що
податокъ зъ лѣсѣвъ наибѣлшій ; тымчасомъ рѣчь мае ся про-
тивно, бо хотяи дівидендъ вѣдъ 1 зр. приходу наибѣлшій,
то зато приходъ зъ одного морла меншій нѣжъ зъ сѣножа-
тій або зъ рѣлѣ. Звѣстно пожитокъ зъ лѣса такіи, що рубае
ся дрова на паливо або будову ; то и каждому зрозумѣло,
що одного року зъ морла лѣса не може бути такіи пожи-
токъ, якъ зъ морла рѣлѣ, хіба бы вырубати весь лѣсъ ; о-
днакъ зрубы після господарки лѣсної допускають ся лишъ
що кѣлкадесять лѣтъ (вѣдповѣдно до того, якъ скоро росте
котра деревина), отже слѣдовало бы дохѣдъ зѣ зрубу розло-
жити на тѣи кѣлкадесять лѣтъ, то пересѣчно все таки менше
выпаде, нѣжъ бы то було рѣля, пшеницею засѣвана.

Зъ тои вже одной причины буде каждому ясно, задля
чого нашѣ паны сего року вѣ радѣ державнѣи всѣлякими
штучками старались продовжити теперѣшню провізорію, —
бо-жъ кому нынѣ не вѣдомо, кѣлько то повирубовали паны
лѣсѣвъ, а за выкорчованій рѣлѣ платять податку якъ за лѣсъ.

Про всѣ змѣны довѣдуе ся ц. к. урядъ податковый
вѣдъ самыхъ оподаткованыхъ, котріи пѣдъ 3-кратною карою
грошевою мають до 8 день зголосити кождый заключеный
контрактъ.

Реестръ евіденційный мае ось такіи рубрики :

I. Число позицій.

II. Передъ змѣною :

1. число топографічне нове зъ метрики зъ р. 1820;
2. буква подѣлу ґрунту;
3. число дому, конскрипційне
4. замешкане
5. имя и призвище
6. рѣдъ управы;
7. объемъ площѣ;
8. рѣчный доходъ въ натурѣ;
9. „ податокъ.

} давного посѣдача;

III. Причина змѣны (контрактъ, декретъ спадщины, вырокъ судовой и т. и.).

IV. По змѣнѣ:

1. число топографічне и т. д. ті самі рубрики, щѣ подѣ II.

V. Прото вѣднало:

1. объему . . .
2. рѣчного приходу . . .
3. „ податку, — або . . .

VI. Прото прибуло:

1. объему . . .
2. рѣчного приходу . . .
3. „ податку . . .

Приходить намъ, хоть въ короткости, згадати тутъ ще про опустъ податку ґрунтового. Лучить ся часто, щѣ элементарній нещастя (якъ повѣнь, градъ и т. и.) або огонь знищать цѣлый доходъ зъ ґрунту, або хоть значну частину его. Цѣлкомъ справедливо, щѣбы дѣткнений тымъ нещастемъ, не пожиткуючи зъ землѣ, не оплачувавъ и вѣдповѣдной частини податку.

Численній въ тѣй справѣ выданій розпорядженя*) при-

*) Гляди: декретъ канцеляріѣ двѣрской зъ 23-ого Мая 1823 ч. 939 и зъ 21. Серпня 1823 ч. 1699; инструкцію зъ 22. Вересня 1823 ч. 20.991; розпорядженя комісіѣ

писують, що неурожай зъ посухи, звичайного дощу, морозу и шкода вѣдъ шараньчѣ не управняють податникѣвъ до опусту податку, дальше що при иншихъ шкодахъ елементарныхъ належить ся опустъ:

1. цѣлорѣчного податку ґрунтового зъ додатками, сли знищені всѣ плоды землѣ або цѣлорѣчний пожитокъ;

2. пѣврѣчного зъ додатками пѣврѣчными, сли знищена половиця або и бѣльше плодѣвъ;

3. четвертой части податку и додаткѣвъ, сли знищена третина або бѣльше, але менше вѣдъ половицѣ плодѣвъ. То все вѣдносить ся до збѣжа вѣ колосѣ, до травы замуленои и до забраного водою сѣна.

При меншихъ шкодахъ нѣжъ третя часть нема опусту. Належить однакъ знати, що кожда парцеля, записана вѣ метрицѣ, уважае ся за единицю податкову и опустъ обчислае ся пѣсля поодинокихъ парцель.

Подѣбножъ дѣе ся при пожарахъ. Сли згорить хата и всѣ господарскі будынки, належить ся опустъ пѣврѣчного податку и додаткѣвъ; а сли лишь хата або лишь будынки (хочбы безъ плодѣвъ землѣ), належить ся опустъ четвертой части податку ґрунтового и додаткѣвъ, а крѣмъ того опустъ податку домового.

Опустъ належить ся лишь за той рѣкъ, вѣ котрѣмъ постигло нещасте, хочбы знищені зѣстали плоды зъ кѣлѣкохъ лѣтъ.

Зѣбравши всѣ разомъ, що-сьмо до теперъ сказали, зрозумѣе кождый читатель, якъ выбирае ся податокъ ґрунто-

---

регуляціѣ податку ґрунт. зъ 11. Серпня 1823 ч. 33.665 и зъ 20. Мая 1827 ч. 2488; розпорядженя Губернїяльнїи зъ 20. Липня 1827 ч. 3409 и зъ 15. Листопада 1828 ч. 80.498.

вий. Правлѣне (рядъ), маючи выказы, о котрыхъ выше була бесѣда, и ще крѣмъ того щорѣчнѣ окреми выказы, знае, кѣлькѣ принѣсь въ минувшѣмъ роцѣ податокѣ Грунтовый въ цѣлѣй державѣ и въ кождѣмъ краю осѣбно. Длѣтого, укладаючи бюджетъ (рачунокѣ) на будущій рѣкъ, вставляе таку сумму, яку сподѣе ся узыскати зъ податку Грунтового по вѣдшибненю всѣхъ возможныхъ опустѣвъ. Тота сумма вразѣ зъ додатками доходовымъ и военнымъ, выносячими, якъ знаемо, двѣ третины звычайного податку, досягнула послѣдними роками на цѣлу Долитавію суммы 37 миліонѣвъ зр.

Правлѣне однакъ не знае, чи буде мати справдѣ такой доходъ, бо можливо, що элементарнѣ шкоды будуть такъ великѣ, що и десяту часть зъ той сподѣваної суммы треба буде податникамъ опустити. Тогды правлѣне въ клопотѣ, якъ покрити тоту хибуючу часть, и мусить жадати додаткового кредиту. Длѣтого то установлено въ новѣй уставѣ зъ р. 1869 новый спосѣбъ накладаня податку, т. зв. контингентоване. Той спосѣбъ залежить въ тѣмъ, що правлѣне жадае певну сумму, котра, безъ взгляду на всякѣ возможный опусты, мусить бути стягненою, а то коли не вѣдѣ тыхъ, що дѣзнали опусту, то въ загалѣ вѣдѣ тыхъ, що платять Грунтовый податокѣ. Выходить на те, що оденъ господарь мусѣвъ бы платити податокѣ за другого, котрый задля якихъсь элементарныхъ нещастѣ узыскавъ опустѣ податку.

Противъ той засады вело сѣго року Коло польске въ Радѣ державной такъ завзяту оппозицію (опѣръ), и то не цѣлкомъ надармо, якъ побачимо низше. Стѣлько о провизоріи зъ р. 1820.

Якъ вме перше згадали-сьмо, патентомъ зъ 23-ого Грудня 1817 постановлено новый ладъ (систему) регуляціѣ податку Грунтового пѣсля рѣвности и

справедливости, а именно казано списати всѣхъ посѣдательствъ и ихъ Грунта и оцѣнити на ново приходъ зъ тыхъ Грунтѣвъ (щобы пѣсля того розложити податокъ), котру то дѣяльнѣсть называютъ катастромъ.

Пѣсля засадъ покликанаго патенту складае ся катастеръ зъ двохъ частій: зъ такъ званого катастру сталого и рухомого.

Катастеръ сталый обѣймае: 1) помѣръ просторони Грунтѣвъ и 2) оцѣнене (отаксоване) приходу зъ Грунтѣвъ, а рухомый: 1) реклямаціѣ и 2) евиденцію.

Помѣръ заведено въ той способъ, що мають розмѣрити инжинѣры докладно кожду, хочбы найменшу просторонь землѣ, котра вѣдрѣжяе ся вѣдъ окружаючої еѣ землѣ. Пѣдносимо отже тутъ рѣжницю вѣдъ помѣру Юсифиньского катастру и метрики зъ р. 1820. Пѣсля тыхъ послѣднихъ мѣряно ланцюхами въ кождѣй нивѣ цѣле поле до одного господаря належаче, а пѣсля катастру зъ р. 1817 при розмѣрѣ, доконанѣмъ у насъ 1850 и 1851 р., окремо вимѣрювали инжинѣры, при помочи столика мѣрничого, кожду „парцелю“ т. е. кождый кусникъ землѣ, становлячій для себе одну нѣчимъ не перервану звязь, и означували порядковыми числами. Въ той способъ стало ся, що неразъ оденъ н-ръ топографічний метрики зъ р. 1820 въ катастрѣ зъ р. 1851 заступлений двома, трѣма а навѣтъ кѣлькама числами катастральными. Вѣдси отже походить, що числа катастральнѣ Грунтѣвъ не суть тѣ самѣ, щѣ и метрики, а навѣтъ теперъ неразъ дужо тяжко дѣйти, якъ Грунтъ означеный въ катастрѣ, якимъ числомъ бувъ означеный въ метрицѣ.

Операть (вырѣбъ) помѣровый катастру сталого складае ся: 1) зъ опису границъ кождои громады, 2) зъ мапы, въ котрѣй кожда парцеля будѣвляна и Грунтова означена бѣжучимъ (порядковымъ) числомъ, 3) зъ спису або т. зв. протоколу парцелѣвого, въ котромъ списанѣ за порядкомъ всѣ парцелѣ, ихъ властителѣ, розмѣръ, рѣдъ

управы, и чистый приходъ, 4) зъ азбучного спису посѣдачѣвъ, въ котрѣмъ списаніи всѣ parcels до каждого господара належачіи.

Якъ вже зъ того побѣжного погляду видно, протоколъ parcelёвый вѣдповѣдае метрицѣ Грунтовѣи зъ р. 1820, а азбучный списокъ суммаревіи. Отже операть катастральный докладнѣйшій вѣдъ метрики, бо має новый описъ границъ и мапу, особливо та послѣдня много причиняе ся до докладности.

Протоколъ parcelёвый має ось якіи рубрики:

1. число порядкове;
2. н-рѣ карты мапы;
3. назва нивы або еи н-рѣ;
4. число parcels;
5. число дому
6. число спѣвпосѣдачѣвъ
7. имя и прозвище
8. мѣсце замешканя
9. покликане на число порядкове выказу змѣнѣ въ е-вѣденціи;
10. рѣдъ упра- } помѣру,
вы пѣсли
выслѣдку
11. } клясованя;
12. кляса;
13. объемъ площѣ
14. чистый доходъ } Грунтовъ пѣдпадающихъ
въ грошахъ } податкови;
15. объемъ } Грунта пѣдъ будѣвлями и пѣдвѣря въ
площъ вѣдѣ } моргахъ и квадратныхъ сягахъ,
податковъ }
увольне- }
ныхъ } Грунта въ моргахъ и сягахъ,
квадратовыхъ
17. увага.

Зъ тыхъ оператѡвъ одержати мала кожда громада по одному примѣрникови, а другій остає въ архивѣ мажъ у Львовѣ, вѡдки літографованій вѡдбитки можна купити за мѣрну цѣрну.

Якї обовязки мали громады и домінії при тыхъ помѣрахъ, о тѡмъ можна докладно довѣдатись зъ инструкції Губерніяльной зъ 23-ого Лютого 1843 ч. 4355 (нр. 26 Збѣрника полїт. зак. зъ 1843).

По укѡнченю помѣру въ цѣлѡмъ краю мало наступити оцѣнене приходу. Правлѣне именовало въ тѡй цѣли комісарѣвъ оцѣняючихъ („шацунковыхъ“ або референтѡвъ), котрї ту роботу мали доконати при помочи кѡлькохъ податникѡвъ пѡсля слѣдующихъ засадъ :

1) Яко работы вступнїи або приготавлиючі були вказанї : выслѣджене родѡвъ управы (культуры), класифікація и уложене выказу цѣнъ торговыхъ. Належало дальше :

2) выслѣдити сырый дохѡдъ, т. е. кѡлько пожитку приносить морґъ низшо-австрїйскїй пѡсля рѡжныхъ родѡвъ управы, т. е. рѡля збѡжа, сѣножать сѣна и т. д., и подати дохѡдъ той въ грошевѡй вартости ;

3) означити кошта управы, с. е. робѡтника, засѣву збѡрки, и уложити въ тарифу пѡсля стоны процентовой — а вкѡнци

4) означити чистый дохѡдъ зъ Грунтѡвъ въ той способѣ, що належало вѡдшибнути кошта управы вѡдъ сырого доходу.

По укѡнченю помѣру и праць при оцѣненю доходу Грунтового мали комісії подавати выслѣдки тыхъ праць податникамъ, котрымъ до 6 недѣль можна було вносити реклямації що до зайшовшихъ помылокъ въ помѣрѣ и що до высокого оцѣненя доходу. На таку реклямацію мае комісаръ оцѣняючїй зарядити слѣдство, а опѡсля предложити письма до рѣшеня краевѡй комісіи, установленѡй до регуляціи податку Грунтового у Львовѣ. Вѡдъ ореченя той послѣдньої

можно ще рекурровати въ 3 недѣляхъ до ц. к. Генеральной дирекціи катастру въ Вѣднѣ.

По dokonаню реклямацій укладае ся головна книга катастру, въ котру затыгае ся всё, що выслѣджено, и въ котрѣй можна зазначити пѣзнѣйшій змѣны, евиденцію.

Въ р. 1851 переведено въ цѣлѣй Галичинѣ помѣръ, а опѣсля поволи оцѣнене доходу; але противъ той послѣдней работы пѣднесено такъ тяжкѣ замѣты, що мусѣли зъ Вѣднѣ зѣслати міністеріальну комисію, котра дѣйстно ствердила, що въ 72 злучаяхъ на 100 поданыи въ катастрѣ чистый дохѣдъ бувъ о 15% высшій вѣдъ правдивого доходу, а ще до того оцѣнювано дохѣдъ въ катастрѣ пѣсля цѣнъ зъ року 1842. Проте на просьбу галицкогo Сойму звелѣвъ Цѣсарь въ першихъ початкахъ 60-ыхъ рокѣвъ ревизію катастру, однакъ и та не могла довести до цѣли, бо недостатки були въ самѣмъ законѣ. А коли и въ другихъ краяхъ пѣдношено важкѣ замѣты, внесло правлѣне въ радѣ державнѣй новыи законъ о регуляціи податку грунтового, котрый и принято р. 1869, а о котрѣмъ буде бесѣда въ III-ѣй части сей розвѣдки. Тутъ додамъ ще, що на катастрѣ оперла бѣльша часть европейскихъ державъ свѣй податокъ грунтовой, якъ Франція, Прусы, Саксонія, Виртенбергъ, Гессія, Ганноверъ, Бравншвайгъ, Ольденбургъ и Данія, — а такожъ Сполученіи державы Америки.

II.

Що то є катастеръ и якій повиненъ бути податокъ грунтовой.

Новѣйшими часами якъ наука въ теоріи такъ за нею и практика въ господарствахъ поодинокихъ державъ пріишли до той неперечно дуже справедливои засады, що податокъ повиненъ побирати ся лише вѣдъ чистого доходу кожного оподаткованого, т. є. вѣдъ той звышки, котра каждому остае по вѣдшибненю всѣхъ конечныхъ выдаткѣвъ на кошта

продукціѣ (т. е на узыскане въ загалѣ якого будь доходу, пр. на управу землѣ, засѣвъ и збѣрку збѣжа) и на конечнй потреби щоденнй жита его и родины.

Що ся засада есть едино справедлива, о томъ не потрібно и довго розправляти, бо каждому ясно, що слибы держава побирала податокъ вѣдъ сырыхъ доходѣвъ податника безъ вѣдшибненя тыхъ конечныхъ выдаткѣвъ, то неразъ податникъ мавъ бы оплачувати податокъ, хочбы не мавъ нѣякого чистого доходу, значить що мусѣвъ бы вѣдѣмати и собѣ и родинѣ вѣдъ губы, не заспокоивши всѣхъ найконечнѣйшихъ потребъ жита.

Бажати бъ тѣлько, щобы тота засада зѣстала дѣйстно въ законодательствѣ и въ практицѣ переведена всюды однако, якъ належить ся. А жалувати треба, що доси оно не въ кождѣмъ взглядѣ такъ и е. Держава, маючи великй потреби, неразъ пѣдъ позоромъ що накладе податокъ на ту звышку т. зв. чистый доходъ, оподатковуе противно конечнй выдатки на жите. Особливо дѣе ся то при т. зв. консумційныхъ податкахъ.

Разрѣжняемо податки продукційнй и консумційнй. Першй накладаютъ ся на плоды въ хвили, коли робѣтникъ ихъ на свою корысть забирае, якъ при земли, грунтахъ, а другй на плоды чужого выробу въ хвили, коли зъужитковуючй той плѣдъ набувае его на свою потребу, н. пр. акциза вѣдъ мяса, муки, пива, горѣвки и т. и.

Податокъ продукційный, сли наложеный на чистый доходъ зъ тыхъ плѣдѣвъ, е пѣсля повышеной засады справедливый; податокъ же консумційный, особливо сли наложено его на такй плоды, безъ котрыхъ и наибѣднѣйшй не може обѣйти ся, мусить бути несправедливый, бо хотяй законодатель выходитъ зъ той засады, що той, котрый купуе якй плѣдъ, пѣдпадающй консумційному податкови, мусить вже мати звышку доходу, то часто той, хто купуе, заспокоюе лишь свои конечнй потреби.

Въ Австріи законъ дѣлитъ податки на сталій (безпосередній) и не сталій (посередній). До першихъ зачисляють данины, опираючія ся на тыхъ жерелахъ доходowychъ, котрі дадутъ ся выслѣдити на певныхъ подставахъ и зъ котрыхъ доходы на довшій часъ дадутъ ся обчислити, а именно: 1) податокъ грунтовый, 2) домовый, 3) заробковый, 4) доходový.

До несталыхъ же податковъ, котрі опирають ся властиво на выдаткахъ (консумціи), проте не могутъ бути напередъ стало обчислені, належать: 1) належитости правніи и штемплѣ, 2) податокъ консумційный, 3) доходы зъ тютюну, 4) зъ соли, 5) зъ цла, 6) зъ мыта, 7) зъ льотеріѣ, 8) зъ телеграфовъ, 9) зъ гѣрничихъ закладовъ и почтъ, 10) зъ монетарнѣ, 11) зъ доменъ. Не мѣсце тутъ розбирати все тѣ податки; звертаемо ся прямо до податку грунтового.

Якъ жежъ выслѣдити чистый доходъ зъ грунту?

Задача се не легка, а вымагаюча довгои, мозольной и коштовной працѣ.

Вправдѣ можна бы зажадати вѣдь податникѣвъ фасіѣ (зѣзнанія) ихъ чистого доходу зъ грунту, але способъ той бувъ бы непрактичный, бо очевидно каждый податникъ подававъ бы якъ найменшу цифру, щобы уникнути бѣльшого податку. А впрочѣмъ при наилучшѣй воли не оденъ господарь не вѣ станѣ подати своего чистого доходу зъ грунту, разъ длятого що не веде записокъ, а по друге що годѣ ему вѣдрѣжнити конечній выдатки вѣдь неконечныхъ. Вѣждѣмъ разѣ при фасіяхъ держава мусѣла бы ще контролювати подану фасію, а якже-жъ то було бѣ можливе, слибы не мала нѣякихъ даныхъ: не знала, кѣлько до якого гасдѣвства належить грунтовъ, якои плодovitости, якѣ мавъ конечній выдатки посѣдачъ грунту и т. д. Мусѣвъ бы отже рядъ не лишъ провадити докладній списы але на все кусники грунту высылати комісіѣ до справдженія що року, — що зновъ вѣ краяхъ обширныхъ майже неможливе.

Коротша отже дорога при удѣлѣ податникѣвъ списати новыѣшій дані и на довшій часть стало установити податокъ вѣдъ чистого доходу, а тая работа якъ и добутокъ (результатъ) еи называе ся катастромъ.

Тутъ ще дасть ся пѣднести замѣтъ, що справдѣ вышукане и обчислене чистого приходу займае много часу и вымагае великихъ коштовъ, що отже може лучше бы було обчислити сырый дохѣдъ, котрый знавцѣ а впрочѣмъ и самі господарѣ легко можуть подати, а вѣдъ того сырого доходу вызначити такъ низкій податокъ, щобъ черезъ те властиво оподатковало ся тѣлько чистый дохѣдъ.

Однако замѣтъ той несправедливый, а то ддятого, що закономъ установленый податокъ вѣдъ сырого доходу не рѣвно дотыкавъ бы податникѣвъ. Звѣсно, що е Грунта, на котрыхъ майже безъ веякои штучной управы родить ся найкрасше збѣже, а е Грунта, котрі при тяжкѣй праці и мольнонѣй управѣ дають мало и лихого збѣжа. Слибы отже н. пр. наложено вѣдъ кожного 1 зр. сырого доходу 10 кр. податку, то пѣдчасъ коли при першѣмъ Грунтѣ, по вѣдшибненю (принустѣмъ) 20 кр. на управу, податокъ числивъ бы ся вѣдъ 80 кр. чистого доходу, при другѣмъ Грунтѣ той самъ податокъ 10 кр. ишовъ бы, по вѣдшибненю прим. 40 кр. на управу выданныхъ, вѣдъ 60 кр. чистого доходу.

Тожь власне ддятого давній десятины були тому такъ несправедливи, що безъ взгляду на кошта управы (продукціѣ) забирали 10-у часть сырого доходу. Сли н. пр. два газды мали по 10 кѣпъ збѣжа, то каждый зъ нихъ мавъ дати копу яко десятину, хотѣй оденъ зъ нихъ засѣявъ на тѣ 10 кѣпъ 10 моргѣвъ поля трѣма кѣрцами збѣжа, а другій 5 моргѣвъ однимъ кѣрцемъ.

Зъ той самой причины и податокъ Іосифинскій, якъ и основана на нѣмъ провѣзорична (тымчасова) устава зъ р. 1820 были несправедливи и потребували змѣны (котру и dokonано уставою зъ р. 1869). А именно въ Іосифинскѣмъ катастрѣ а

опісля и въ провізоріяльнѣй метрицѣ обчисляно дохѣдъ сырый безъ вѣдшибненя коштовъ продукціѣ и управы, а хочъ пѣзнѣйше и зѣдтягано кошта управы, та разъ тѣ кошта не всюда однакѣ а по друге до 1842 р. не вѣдтягано при пѣдданныхъ грунтахъ чиншѣвъ пѣдданчихъ и панщины, котрыми грунта тѣ були обтяженѣ, а окрѣмъ того яко гѣрше обробленѣ и доходу приносить не могли такого. Вправдѣ вѣдъ 1842 вызначено низшій дивідендъ, але зновъ не увзгляднено, що панщина и чиншѣ майже що село були инші.

Податокъ, якій до нынѣ выбирае ся пѣсля провізоріѣ, длатого тѣлько не естъ такъ утяжливый, що бѣ его нѣхто не мѣгъ оплатити зѣ доходу грунтового, що цѣны збѣжа взятѣ суть ще зѣ р. 1789; але елибы цѣны тѣ перемѣнити на теперѣшній, нѣхто не мѣгъ бы его оплачувати, бо сли теперь цѣна збѣжа 5 разъ бѣльша, то и податокъ 5 разъ бувъ бы бѣльшій. Найлучшій то доказъ, що засада та, щобы вѣдъ сырого доходу обчисляти податокъ, е зовсѣмъ хибна. Практикуе ся она ще тѣлько у Баваріи, де однакожь вѣдшибають засѣвъ и не вчисляють доходу зѣ соломы, зѣ паринины (обологу).

Єдиный справедливый способъ оподаткованя естъ той, щобы оподаткувати чистый дохѣдъ. Можна се робити або прямо черезъ оцѣнене, або посередно черезъ вымѣркване и доходжене пѣсля цѣнъ кущна и чиншѣвъ найму. При посереднѣмъ доходженю мѣркуе ся такъ, що чистого доходу зѣ грунту естъ тѣлько, кѣлько чиншу платити ся за его аренду або кѣлько проценту дають грошѣ, за котрѣ грунтъ проданый. При такѣмъ доходженю чистого доходу е тотя корысть, що не потрѣбно мозольныхъ обрахункѣвъ и отаксованъ. Однакъ за те суть инші значій недогоды. Звѣстно, що не всѣ грунта пускають ся въ аренду, а хочъ де и пускають ся, то не такъ легко для власти скарбовои знати правдивый чиншъ, бо вѣнъ не естъ записаный въ книгахъ грунтовыхъ; а вкѣнци и чиншъ за аренду не выказуе справдѣ

чистого доходу зъ ґрунту, бо прецѣнь и той, хто арендує, мусить ще и себе и родину выживити тай мати якійсь заробокъ (чистый дохѳдъ). Скорше можна бы пѳсля цѣны купна ґрунту обраховувати податокъ, бо звѣстно контракти для перемѣны властителя мусять интабулювати ся. Але и тутъ заходятъ розличнѣ перепоны, а именно: цѣны купна при ліцитаціи примусовѣй бувають часто за низкѣ, неразъ зновъ цѣна купна задля особлившого вподобаня е за висока, часто въ контрактахъ навмысне вписують низшу цѣну нѣжь на правду платять, щобы меншѣ належитости правнѣ платити, — а се дѣяло бы ся тымъ бѳльше, колибъ всѣ знали, що пѳсля того буде ся податокъ выраховувати. Т. зв. добра мертвой руки (фондѳвъ релігійного и иншихъ) не переходять нѣколи въ иншѣ руки, отже не маючи цѣны купна не було бъ и пѳдстави до оподаткованя ихъ. Такъ отже анѣ пѳсля чиншу за аренду анѣ пѳсля цѣны купна ґрунту не есть догѳдно вымѣрювати податокъ ґрунтовый, хотя и чиншъ и цѣна купна можуть дуже придати ся при оцѣнцѣ чистого доходу.

Зъ всего того видимо, що не лишае ся иншой дороги, якъ прямого оцѣненя пересѣчныхъ чистыхъ доходѳвъ зъ ґрунту. А на тое есть власне катастеръ.

Пѳсля довгихъ досвѣдѳвъ и выводѳвъ науковыхъ вымѣрковано, що цѣлковитый катастеръ повиненъ складати ся зъ 5 чинностей: 1) зъ помѣру ґрунтѳвъ, 2) класифікаціѣ (Abschätzung), 3) класованя або оцѣненя або отаксованя (Einschätzung), 4) поступованя реклямаційного, 5) евіденціѣ. — Перейдѣмъ всѣ тѣп чинности.

Помѣръ ґрунтѳвъ належить до инжинѣрѳвъ. Они вымѣрюють объемъ ґрунтѳвъ, поправляютъ и описують границѣ громадъ, вкѳнци вымѣрюють кожду хочбы найменшу парцелю и всѣ тое выказують въ мапахъ и протоколахъ парцелѣвыхъ. Инжинѣры записують тамъ такожь и имя посѣдателя, але тое вписане не становить зовсѣмъ нѣчого о

правѣ власности, лише есть на то, щобы знати, хто має податокъ платити.

Наші люде неразъ думаютъ, що подплативши инжинѣра, котрый запише на нихъ якій кусникъ Грунту або и цѣлый Грунтъ, въ той способъ будутъ мати право до Грунту. Грѣшь той, котрый бы въ той способъ хто выдавъ, е просто въ болото киненый: о правѣ власности рѣшае не инжинѣръ але судъ.

Классификація е найважнѣйша и найтяжша чиннѣсть катастральна; она складае ся властиво зъ двохъ чинностей: а) зъ означена родѣвъ управы (культуры) Грунтѣвъ (чи орне поле, сѣножать, сгавъ, мочаръ и т. д.) и б) зъ властивои классификаціѣ плодovitости Грунтѣвъ въ тыхъ различныхъ культурахъ. Перша работа не вымагае великого знаня, друга есть трудна але и основою катастру.

Властиво повинно бы ся доходити при кождѣй парцели окремо, якій она дае правдоподобный доходъ; але що се въ обширныхъ державахъ невозможно, тому установляе ся певне означене число класъ кождои культуры, а то пѣсля плодovitости и доброты (Bonitaetsklassen), такъ що якій небудь кусникъ землѣ до однои зъ тыхъ класъ дасть ся втягнути, новыхъ же класъ по-за означене число не можна утворювати. Для кождои класы вышукуе ся пѣсля кождои культуры тины або взѣрцѣ (показы, пробы), т. е. такі Грунта, котрі найдокладнѣйше представляютъ споре число Грунтѣвъ до нихъ подобныхъ. Отже вмѣсто доходити чистый доходъ зъ кождою Грунту зъ-особна, выслѣджуе ся лишь доходъ зъ тыхъ взорцевыхъ Грунтѣвъ, а опѣсля порѣвнуе ся кождый Грунтъ зъ тими взѣрцами и втягае ся его до тои класы, въ котрѣй есть той взорець, до котрого Грунтъ наибѣльше подобный. Теперь вже легко вырахувати чистый доходъ зъ кождою Грунту пѣсля его объема. Вынайти тины и обчислити чистый доходъ зъ нихъ — се работа классификаціѣ;

втягнути же всё Грунта слѣдомъ за типами до певныхъ клясъ — се вже третя чиннѣсть: клясоване.

Якъ же вынайти чистый доходъ типовыхъ Грунтѣвъ?

Найперше треба обчислити сырый доходъ въ натурѣ. Се не трудно, бо бѣльше-менше кождый гзда потрафить самъ осудити, кѣлько морѣ поля такой а такой доброты приносить рѣчно збѣжа въ кѣрцахъ, сѣножать въ сотнарахъ сѣна и т. д.

Тяжше вже вырахувати, яку вартѣсть грошеву мае доходъ въ натурѣ; бо тутъ треба зважати на те, що тая вартѣсть, котру обраховуе ся пѣсля минувшости, мае на довгий часъ въ будучности служити за пѣдставу податку. Хотяй отже, припустѣмъ, и знана естъ торгова цѣна плодѣвъ зъ кѣлькохъ лѣтъ, то крѣмъ того треба зважати и на близшій причины, задля котрыхъ въ якѣмъ роцѣ цѣна збѣжа була выша, н. пр. вѣйна, неурожай и т. и. Цѣна зъ такихъ лѣтъ не повинна бути пѣдставою для оцѣненя чистого доходу. Крѣмъ того часто, особливо бѣльшій посѣдачѣ, продають збѣже на пни, якъ потребують грошій на збѣрку або що инше; а меншій посѣдачъ неразь за довгъ вѣддае збѣже въ такой цѣнѣ, яку вѣритель подиктуе. Вынайти отже зъ всего того правдиву вартѣсть плодѣвъ — се рѣчь совѣсти и великой ваги.

Знаючи для кождой клясы кождой культуры сырый прихѣдъ типовыхъ Грунтѣвъ, слѣдуе ще вѣдшибнути кошта продукцїѣ, а именно 1) роботизну потрѣбну на кождый морѣ типового Грунту, 2) засѣвъ, 3) навѣзь, 4) зъужите стало-го капіталу, т. е. худобы и знарядѣвъ господарскихъ, 5) процентъ вѣдъ капіталу пожиткового, 6) кошта перевозу плодѣвъ до найблизшого торгового мѣсця. Всё тое належить обчислити найперше въ натурѣ а опѣсля перемѣнити на вартѣсть грошеву и вѣдшибнути вѣдъ сырого приходу зъ морга.

Въ той способѣ узыскуе ся при всехъ клясахъ всехъ культуръ чистый доходъ зъ морга; а ти данї, зложенї въ

одень выказъ, дають т. зв. тарифу клясифікаційну, котру оголошує ся въ цѣлѣмъ краю и въ громадахъ, щобы интересовані могли робити замѣты противъ клясифікаціѣ.

Клясованє представляє вже менші трудности для комісіѣ, котра перевела клясифікацію. Иде о то, щобы въ цѣлѣмъ повѣтѣ, придѣленѣмъ комісії, перейти парцелю за парцелю и оречи, до котрого типу она наибѣльше подѣбна а вѣдтакъ до котрой клясы культуры належить єѣ зачислити. Всежь таки и тая чиннѣсть вымагає совѣстности и знатя, бо вѣдъ втягненя до певной клясы залежить, кѣлько чистого доходу пріймає ся зъ морга той парцелѣ, отже залежить и высокѣсть податкѣвъ на довгѣ лѣта. Не менше и выслѣды клясованя оголошують ся въ газетахъ и громадамъ, а то на те, щобы перевести четверту чиннѣсть катастральну, т. е.

Реклямацію. Въ певнѣмъ законѣмъ означенѣмъ речинци вѣльно кождому посѣдателю ви Грунту внести реклямацію т. е. рекурсъ противъ клясованя и доводити, що его Грунтъ зачислено до за високои клясы, т. е. що Грунтъ его приносить менше доходу анѣжь принято для клясы, въ котрѣй его умѣщено. Що до способу доводу, то очевидно найвѣдповѣднѣйшій буде той самъ, щѣ и при фассіи, т. е. свѣдки, документа, присяга.

Зъ укѣнченемъ реклямацій катастеръ готовъ; не зѣстає нѣщо бѣльше, якъ на его пѣдставѣ розложити податокъ, а то або пѣсля уставою означеного проценту або пѣсля улаженого уставою контингенту. Власти, маючі вымѣръ краѣвъ и громадъ, легко на оба способы розложать податокъ на кождый моргъ кождой клясы.

Евиденція. Звѣстно, що Грунта не остають завсѣгды такі самі, що або черезъ злу управу або черезъ выливы, замуленя и т. и. погѣршають ся, або на вѣдворотъ полѣпшають ся, або що змѣняють культуру (пр. зъ лѣса на рѣлю), а що найчастѣйше, переходять въ цѣлости або частинами на инші особы. Змѣна особы посѣдача не впливає на вы-

соту податку и не е такъ важна; ходить лишь о те, хто мае платити. Важнѣйшій иншій змѣны; а вѣдповѣдно до того, чи они дотычать клясифікаціѣ чи клясованя, буде и залежати, чи кожду змѣну сейчасъ въ катастрѣ выказати чи нѣ.

Змѣны, щѣ вѣдносять ся до клясифікаціѣ (н. пр. змѣна культуры), повинні заразъ выказувати ся, — бо инакше буде такъ, якъ у насъ до теперь, що Грунтъ якійсь оподатковуе ся яко лѣсъ, коли тымчасомъ на нѣмъ родить ся найкрасша пшеница. Щѣ до клясованя, то учені прихилияеть ся до того, щѣбы змѣны до нѣго вѣдносячі ся выказувати не заразъ, але вѣдъ часу до часу, н. пр. що 15 лѣтъ. Роботу тую называють такожь *ревизією* катастру.

Такъ отже бачимо, що катастеръ е списъ, въ котрѣмъ выказаный просторъ кожного Грунту, чистый дохѣдъ и припадаючій податокъ, при чѣмъ означене становище кожного Грунту пѣсля клясифікаціѣ и клясованя и поданый властитель.

Выказы доходу не будутъ цѣлкомъ правдиві, дѣйстні, але пересѣчній, приближені. Инакше й не може бути, бо дохѣдъ змѣняе ся що року а выслѣджувати его що року не можна, бо се коштувало бы стѣлько, щѣ приносятъ самъ податокъ.

Зъ той-то такожь причины учені освѣдчають ся за тымъ, щѣбы на катастрѣ оперти суму контингентову, выначити на край и громады головну суму податкѣвъ, а громады вже самі у себе що року розложить на кожного податокъ. Способъ той на око добре выгледае, але у насъ, при теперѣшнихъ обставинахъ нашої автономіѣ, бувъ бы дуже шкодливый, бо легко можна предвидѣти, що стягано бы податокъ Грунтовый въ той самъ способъ, якъ теперь подекуда дотацію на школы або платню писаря, мовбы яку поголовщину.

Придивѣмъ же ся теперь нашѣй новѣй уставѣ о по-

датку ґрунтовомъ зъ року 1869 и пѳзнійшимъ додаткамъ т. зв. новелямъ.

III.

Найновѳйшій уставы въ справѳ податку ґрунтового въ Австрїи.

Щобы усунути неладъ и запровадити одностайнѳсть въ цѳлѳй державѳ, внѳсъ рядъ австрїйскїй въ р. 1869 проектъ уставы про регуляцію податку ґрунтового, опертый на прускѳмъ законѳ. Обѳ палаты рады державной приняли той проектъ, а цѳсарь санкціонувавъ (затвердивъ) его, пѳсля чого оголошено его яко *уставу зъ 24-ого Мая 1869* пѳдъ ч. 88. Д. З. Д.

Устава тота обѳймає 42 §§-ѳвъ и розпадає ся на шѳсть роздѳлѳвъ.

Першїй роздѳлъ (§§. 1—6) мѳстить въ собѳ загальнїй постановы, другїй (§§ 7—14) постановы про власти покликанї до переведеня закономъ всказаной регуляцїѳ податку, третїй (§§ 15—33) про клясификацію, четвѳртый (§ 34) про клясованє (таксованє або оцѳненє), пятый (§§ 35 и 36) про помѳры, шестый (§§ 37 до кѳнца) про реклямацію.

Закимъ пристунимо до близшого розбору той уставы, мусимо вѳдъ разу згадати и про новѳйшїй додатки до неи, т. зв. „новелѳ“, щобы не повторяти ся, лишъ говорити о обвязуючихъ тепѳрь законныхъ постановахъ.

И такъ вже по 5 лѳтахъ, закимъ ще роботы, приписанї що-ино згаданѳю уставѳю, вспѳли по половици перевести, показала ся потреба поправки одного §-у а то §. 4-ого, котрый *уставѳю зъ 15-ого Грудня 1875 ч. 154 Д. З. Д.* змѳнено дуже незначно, а то постановлено, що сума континѳентова має осѳбнымъ закономъ установляти ся що 15 лѳтъ.

Не минули ще дальшїй три лѳта, а показала ся зновъ потреба значныхъ змѳнъ и доповнень. Ухвалено въ тѳй цѳли

установою зъ 6-ого Цвѣтня 1879 ч. 54 Д. З. Д. змѣны §§-овъ 4, 8, 34, 36, 37, 38, 39 и 40 устава зъ 24-ого Мая 1869, а уставу зъ 15-ого Грудня 1875 знесено цѣлкомъ, такъ що еи постановы принято въ ту нову уставу зъ 6-ого Цвѣтня 1879.

Однакожь вже въ осени тогожь 1879 року за свѣжои нашої памяти внесло міністерство нові змѣны веснянои уставы.

Проектъ той внесеный при змѣненомъ складѣ палаты послѣвъ, де автономисты (Чехи, Поляки и партія права) взяли верхъ надъ Нѣмцами, перебувавъ рѣзну долю: пару разѣвъ вѣдсылали его до комісій, то зновъ до пѣдкомісій, выбранный справоздавецъ (Кшечуновичъ) зрѣкъ ся его обороны, а вкѣнци дѣйшло до того, що рядъ вѣдкликавъ первѣстный проектъ а внѣсь такій, що его вже приняла бѣльшѣсть послѣвъ. И такъ зъ великою бѣдою пересадило міністерство *уставу зъ 28-ого Марця 1880 ч. 34 Д. З. Д.*, змѣнюючу и доповнюючу тѣ самі §§-ы, що и устава зъ р. 1879, зъ выемкою §-у 36.

Въ той отже способъ хотячи довѣдатись о теперь обовязующихъ законныхъ постановвахъ взглядомъ катастру, треба читати 1) уставу зъ 24-ого Мая 1869, 2) уставу зъ 6-ого Цвѣтня 1879 и 3) уставу зъ 28-ого Марця 1880.

Якѣжь то були потреби, вымагаючі тыхъ двоухъ послѣднихъ новель въ часѣ, коли ще навѣтъ не покѣнчено працѣ приписанои уставою зъ 24-ого Мая 1869?

Причина конечности выдана тыхъ новель лежала въ самѣй уставѣ зъ 1869 р., а именно § 6-ый еи звучить, що постановы взглядомъ опушту податку, евиденціѣ и означена часу, вѣдъ котрого мае ся побирати податокъ розложеный на пѣдставахъ тоюжь уставою установленыхъ, — означать окремі законы.

Отже новела зъ 1879 р. означувала для всѣхъ властей речинцѣ, до котрыхъ мають покѣнчити поручені имъ працѣ. И такъ реамбуляція (новый помѣръ) мала укѣнчити ся до

1-ого Цвѣтня 1880 (клясифікація вже була готова и тарифа оголошена), — клясоване черезъ комісаря оцѣнюючого (шацункового) и двохъ членѡвъ комісії до кѡнца Жовтня 1880, справджене тыхъ праць черезъ повѣтову комісію оцѣнюючу (таксаційну) и предложене ихъ краевѡй комісії до кѡнца Сѣчня 1881, справджене черезъ комісію краєву и предложене центральної комісії у Вѣднѣ до 1-ого Мая 1881, справджене черезъ централну комісію вразъ зъ можливими сею комісією додатково приписаними слѣдствами до кѡнца 1881 р., такъ що вѡдъ 1882 р. мало бъ ся розложити провѣзорично податокъ Грунтовой, котрого вырѡвнане т. е. перемѣна на стало означеный мало бы наступити по укѡнченю реклямацій. Спосѡбъ вырѡвнаня вскаже окремо устава.

Крѡмъ означена речинцѣвъ завела новеля зъ 1879 р. ще двѣ змѣны въ уставѣ зъ р. 1869, а то постановлено 1) що по укѡнченю клясованя звинуть ся дотеперѣшній комісії краевѡй оцѣнюючѡй, а на ихъ мѣсце устанавлять ся комісії реклямаційній, а 2) змѣнено саме поступоване реклямаційне.

Те послѣднє єсть теперъ для господарствъ найважнѣйше и кождый повиненъ зъ нимъ якъ найблизше обзнакомити ся, абы ще въ часъ своихъ правъ оборонити, бо термінъ до реклямацій близькій и не буде вѡдложеный. Слѣбы отже хто не боронивъ своихъ правъ, то черезъ 15 лѣтъ буде за высокій податокъ платити.

Тымъ часомъ по оголошеню новелѣ зъ року 1879 (въ Дневнику законѡвъ державныхъ дня 16-ого Цвѣтня 1879) що дѣе ся?

Міністерство скарбу розпорядженемъ зъ 4-ого Линія 1879 цѣлкомъ противъ выразной постановы новелѣ зъ р. 1879 скорочує речинець до клясованя и предложеня праць черезъ комісію повѣтову комісії краевѡй зъ кѡнца Сѣчня 1881 на конецъ Грудня 1879, отже о цѣлый рѡкъ и мѣсяць, а другимъ розпорядженемъ зъ 27-ого Вересня 1879 скоро-

тило речинець, визначаючи 2 місяці комісії повѣтовій до поправокъ центральною комісією зарядженихъ, на 14 день. Очевидно, що той поспѣхъ не вийшовъ на велику точність и совѣстність тыхъ праць, хочъ бувъ на руку для міністерства скарбу, котре хотѣло чимъ борше розложити провізорично податокъ на підставѣ того катастру.

Змѣны ті, заряджені міністерствомъ, потребували затвердження зъ сторони Рады державнои, а по крайній мѣрѣ міністерство повинно після основнихъ законѣвъ конституціѣ предложити Радѣ державноій до затвердження свое розпорядженє, котре въ часѣ, коли Рада державна не була згромаджена, въ суперечности зъ истнующими законами выдало. Тому-то въ осени 1879 р., сейчасъ по уконституованю новои рады державнои, дали ся чути голосы въ колѣ польскѣмъ, домагаючи ся оскарження бувшого міністра скарбу Претіса и его наслѣдника, шефа міністерства Хертека, „за легковаженє Рады державнои черезъ выданє повисшихъ розпоряджень“. Скончило ся однакъ лишъ на интерпеляціи, внесеній коломъ польскимъ въ Радѣ державноій: „якъ рядъ оправдає выданє тыхъ розпоряджень и чи не склонивъ бы ся до предложєня ихъ Радѣ державноій?“

Тымъ часомъ виѣсь рядъ новий проектъ, змѣряючий до скоршого розложєня и побору податку безъ переведєня реклямаціѣ, а то вже вѣдъ р. 1880, а крѣмъ того вєказуючий способъ вырѣвнаня сталого податку, якъ то въ новелѣ зъ р. 1879 було заповѣджєно. При розправахъ надъ тымъ проектомъ закидали послы, що рядъ змѣряє до того, щобъ Рада державна, пріймаючи той проектъ, пріяла на себе вину злои, бо поспѣшнои роботы, та що провізорія у насъ вѣчностію.

Комісія, до котрои вѣдослано внесокъ ряду, предклядала три змѣны: 1) вѣдклядала сталый розкладъ и побѣръ податку ґрунтового на підставѣ нового катастру на часѣ, коли покѣнчить ся реклямація; до того жъ часу має ся по-

бирати дотеперішній податокъ, а вирівнане має настушити вѣдъ 1880 р.— 2) вмѣсто сумы контингентовой має ся визначити процентъ сталый, якій вѣдъ 1 зр. чистого доходу має ся побирати; — 3) дотеперішній краввій комісіѣ таксаційні мають, яко ознакомлені зъ цѣлымъ дѣломъ, такожъ перевести реклямацію, то є остати яко комісіѣ реклямаційній.

Безъ сумніву внески тіи змѣряли до добра податникѣвъ и слобы були ся утримали, були бь принесли значну корысть. Сталось однакъ инакше. Рада державна не приймила ихъ и звернула цѣлу справу назадъ до комісіѣ.

Тымчасомъ министерство вѣдкликало вже сѣго року первѣстный осѣинный проєктъ, а внесло другій, вѣдмѣнный вѣдъ першого. И той зъ декотрыми змѣнами принято. Се устава зъ 28-ого Марця 1880.

Тутъ зазначимо тѣлько, що новеля зъ 28-ого Марця 1880 постановляє, що центральна комісія має всѣ работы, справджуючы клясоване, покѣнчити до кѣнца р. 1880 а реклямація має зачати ся найдальше зъ 1-имъ Марця 1881, — дальше що провѣзоричный розкладъ и побѣръ податкѣвъ на пѣдставѣ нового катастру має настати вѣдъ 1-ого Сѣчня 1881, а остаточный, сталый вѣдъ 1-ого Липня 1882, — вкѣнци що квоту податкову, визначену на яку парцелю, не можна черезъ 15 лѣтъ пѣдвышити (не выключені однакъ додатки).

Вже тутъ належить такожъ зазначити, що термінъ до реклямаціѣ вѣдъ дня оголошеня всего 45 день. Хто той речинець занедбає, самъ собѣ припише вину свого недбалства. Томужь, панове господарѣ, пильнуйте ся!

Щѣ и якъ можна реклямувати, буде дальше бесѣда. На сѣмъ мѣсци додамо ще ино то, що министерство спѣє ся мати зъ податку ґрунтового пѣсля нового катастру розложеного значно бѣльшій дохѣдъ; тому най кождый пильно стереже своихъ правъ и корыстає зъ права реклямаціѣ.

Не входячи въ окремый розбѣръ новель, приступаемо до розбору уставы зъ р. 1869 и новель разомъ, такъ якъ они теперь обязують и каждого гзду обходить.

Выше подали-сьмо вже змѣсть уставы зъ 24. Мая 1869. Пристунаемъ отже до розбору еи, увзглядняючи вѣдъ разу змѣны, якѣ ввели що-ино згаданѣ новелѣ.

Роздѣлъ першій

заключае загальнѣ постановы, що податокъ Грунтовый належить оплачувати вѣдъ каждой Грунтовой площѣ, котра дасть ся ужити до господарской управы, хочбы навѣть не уживано еи до той управы задля якогось иного способу ужиткованя, котрый не увѣльняе вѣдъ Грунтового податку.

Увѣльненѣ жъ вѣдъ податку суть :

1. Пустки т. е. зовсѣмъ неплоднѣ Грунта.
2. Мочары, озера и ставы, о скѣлько не суть загосподарованѣ и не дають нѣякого доходу анѣ зъ рыболовства анѣ зъ рогожины, шувару або торфу.
3. Публичнѣ дороги, стежки, площади (пляцы), улицѣ, парцелѣ пѣдъ церквами, до публичного ужитку служащѣ каналы и воднѣ спусты (аквадукты, водотяги), корыта рѣкъ и потокѣвъ.
4. Публичнѣ кладовища, цвинтарѣ, якъ довго не пѣдпадутъ якѣй управѣ.
5. Парцелѣ будѣвлянѣ (пѣдъ будѣвлями) и подвѣрѣ.
6. Мѣсяца призначенѣ до выробу морской соли.

Часово и то на 10 лѣтъ увѣльненѣ вѣдъ податку Грунтового суть тѣ пустки, котрѣ черезъ управу стають ся урожайными, высокопеннѣ же лѣсы на 25 лѣтъ, числячи вѣдъ того року, въ котрѣмъ укѣнчено управу.

Що 15 лѣтъ мае законъ означити на цѣлу державу (Долитавію) головну суму податку Грунтового (контингентсому); тую розкладае ся однаково въ стосунку до выслѣдженого чистого доходу Грунтѣвъ, пѣдпадающихъ оподат-

кованю, на краѣ, дальше на громады и поодинокі Грунта, и пѣсля того обчисляе ся процентъ (дѣвидендъ) податковый.

Мы знаемо вже зъ попередного, щѣ за некорысть для податникѣвъ приносить способъ контингентованя, именно щѣ на випадокъ значныхъ опустѣвъ, споводованыхъ элементарными нещастями (градомъ, зливою и т. п.), прочі податники мусѣли бы платити и за тыхъ, котрымъ податокъ опущено, а то тому, щѣ все Грунта въ цѣлѣй державѣ мають конечно зложити ту головну суму податкову.

Щѣбъ запобѣчи тѣй недогѣдности, постановлено власне на домаганя послѣвъ въ новели зъ 28-ого Марца 1880, щѣ крѣмъ головной сумы податковой мае ся такожъ означити процентъ податковый, то значитъ мае ся установити, кѣлько вѣдъ 1 зр. чистого доходу мае ся платити податку, и щѣ податокъ, стало по укѣнченю реклямацій наложеный на яку парцелю, не можна черезъ 15 лѣтъ пѣдвысшити.

Вѣдъ 1-ого Сѣчня 1881 р. мае розложитись и опиратись на пѣдставѣ переведеныхъ праць клясифікаціѣ и клясованя, на пѣдставѣ отже нового катастру, податокъ Грунтовый провѣзорично (тымчасово), а найдальше по переведеню реклямацій вѣдъ 1-ого Липня 1882 стало. Такъ отже часъ тымчасовый зъ горы уставою обмеженный на пѣвтора року. Сли по реклямаціяхъ окаже ся, щѣ хто плативъ черезъ того пѣвтора року за багато, то звыжку ту мае ся ему або звернути або, пѣсля выбору податника, вѣдъ податку зъ слѣдующого року вѣдшибнути; слижь окаже ся, щѣ того $1\frac{1}{2}$ року за мало хто плативъ, то вѣдъ 1-ого Липня 1882 мае платити квоту стало визначену, а за минувшого пѣвтора року мае недоплаченый податокъ сплатити въ чвертьрѣчныхъ ратахъ. Все раты тѣ на рѣкъ разомъ взятѣ не можуть перевысшити четвертой части нового податку; такъ н. пр. комусь по реклямаціяхъ стало пѣдвысшено бы податокъ, розложеный вѣдъ

1-ого Січня 1881, рѣчно о 10 зр., отже мавъ бы за минувшого пѣвтора року доплатити 15 зр. въ ратахъ не пере-
высшающихъ рѣчно 2 зр. 50 кр.

Що наша устава называе чистымъ доходомъ, вѣдь ко-
трого мае оплачувати ся податокъ? Є то звыжка, яку мо-
жна узыскати зъ пожиточного Грунту, вѣдшибнувши вѣдь
сырого приходу кошта господарки и управы; а доходить ся
его мае клясифікацію и клясованемъ, при чѣмъ станъ
культуры мае уважати ся яко звычайный (середній), т. є.
не мае ся уважати на бѣльшій або меншій вклады, якій бы
на якѣмсь Грунтѣ посѣдачъ поробивъ; такожь не увзглядняе
ся анѣ правъ власности анѣ господарскои лучности зъ дру-
гими Грунтами або закладами промысловыми, анѣ правъ
до того Грунту привязаныхъ, якъ и тягарѣвъ обтяжающихъ.
Роботы катастральной повинній рѣвночасно на коштъ державы
вѣдбуватись вѣ вѣсѣхъ краяхъ коронныхъ, щобъ не було та-
кои нерѣвности, якъ дотеперь.

Роздѣлъ другій.

Найвысша власть управляюча спочивае въ рукахъ ми-
ністра скарбу, котрый именуе центральныхъ инспекторѣвъ
для допильнованя вѣсѣхъ праць оцѣненя въ поодинокыхъ кра-
яхъ. Пѣдъ предѣдательствомъ міністра або его заступника
складае ся центральна комісія зъ рѣшучимъ голосомъ; въ
складѣ тои комісії входять 36 членѣвъ, зъ котрыхъ 12 име-
нуе міністеръ (вчисляючи въ то и центральныхъ инспекто-
рѣвъ), 6 выбирае палата панѣвъ а 18 палата послѣвъ на
часъ, якъ трѣвають праць оцѣненя. Обѣ палаты не ограни-
ченій на своихъ членѣвъ: въ палатѣ послѣвъ выбѣръ вѣдбу-
вае ся пѣсля краѣвъ, послы кожного краю выбирають по
одному членови, крѣмъ Чехѣвъ и Галичины, котрі избира-
ють по 2. Въ той самъ способъ именуе міністеръ и выби-
рають обѣ палаты заступникѣвъ для членѣвъ центральной ко-
місії. Яко референтѣвъ (справоздавцѣвъ) при центральной

комісії именує міністеръ власти скарбовій; вольно однакъ комісії для поодинокихъ злучаївъ постановити що иншого. Референты тіи, сли не суть членами комісії, не мають рѣшучого голосу. Центральна комісія може въ разѣ потреби завбѣзвати знавцѣвъ зъ дораджуючимъ голосомъ.

До переведеня праць клясифікаціѣ и клясованя устанавлено пѣдъ предсѣдательствомъ політичного шефа краю (намѣстника) або его заступника комісію краєву зъ 6 до 10 членѣвъ зъ рѣшучимъ голосомъ; половицю зъ нихъ именує міністеръ скарбу, и то зъ той половицѣ що найменше половицю зъ податникѣвъ тогожь краю, а другу половицю выбирає соймъ. Въ той самъ спосѣбъ именує ся и выбирає ся заступникѣвъ для членѣвъ комісії.

Референта для краєвої комісії именує міністеръ: сли вѣнъ заразомъ членомъ комісії, то має рѣшучій голосъ. Вольно однакъ краєвоѣй комісії поодинокій рефераты придѣлювати кому иншому, и прибирати знавцѣвъ зъ дораджуючимъ голосомъ. Краєва комісія має головню задачу, щоби надзорувати надъ однакимъ (одностайнимъ) переведенемъ праць клясифікаціѣ и клясованя въ цѣломъ краю, може прото своихъ членѣвъ высылати по краю и до сусѣднихъ коронныхъ краѣвъ, щоби придивлювались господарцѣ и Грунтамъ, а потѣмъ могли усунути значній похибы. Въ бѣльшихъ краяхъ устанавляє міністеръ въ порозумѣню зъ выдѣломъ краєвымъ краєвоѣй пѣдкомісіѣ, котрыхъ складъ такий самый и въ той самъ спосѣбъ повстає якъ и краєвыхъ комісій, а котрі въ придѣленѣмъ имъ окрузѣ мають зовсѣмъ то само робити, лишъ що краєва комісія може наглядати ихъ роботу и при предкляданю виробѣвъ центральноѣй комісії выразити свою гадку о цѣломъ краю. У насъ є краєва комісія у Львовѣ а пѣдкомісіѣ въ Тарнополи и Краковѣ. До переведеня реклямаціѣ устанавляєть ся, по розвязаню краєвыхъ комісій и пѣдкомісій, особній комісіѣ и пѣдкомісіѣ реклямаціѣ, складаючій ся зъ 8 до 20 членѣвъ пѣдъ предсѣ-

дательствомъ именованого черезъ міністра презеса и его заступника. Членовъ тыхъ комісій именує міністеръ и соймъ краевый зовсѣмъ такъ само якъ при попереднихъ комісіяхъ.

До переведеня всѣхъ праць катастру въ кождомъ повѣтѣ устанавляє ся повѣтову комісію оцѣнюючу (таксаціѣну, „шацункову“) підъ предсѣдательствомъ презеса (або заступника), именованыхъ міністромъ скарбу, зъ восьмиохъ членовъ; половицю зъ нихъ именує міністеръ, а то що найменше двоохъ членовъ зъ податникѣвъ тогожъ повѣту, одного члена выбираютъ 20 або бѣльше найвыше оподаткованыхъ посѣдачѣвъ грунтовыхъ, котрі разомъ шесту часть податку грунтового въ повѣтѣ платять, а остальныхъ трѣхъ выдѣлъ повѣтовый, а сли въ повѣтѣ оцѣняючѣмъ е кѣлька выдѣловъ, то выбираютъ всѣ выдѣлы на одномъ спѣльномъ зборѣ. (Въ тыхъ краяхъ, де нема выдѣловъ повѣтовыхъ, выбираютъ тыхъ 3 послѣднихъ членовъ начальники громадъ.) Въ той самъ спосѣбъ выбираютъ ся заступники членовъ той комісіѣ. — Референтѣвъ для господарской и лѣсовой части именує міністеръ, и они мають голосъ рѣшучій лишь тогда, сли суть членами комісіѣ. До оцѣненя лѣсовъ може комісія повѣтова прибрати знавцѣвъ зъ дораджуючимъ голосомъ.

Всѣ міністромъ именованіи урядники въ краевыхъ и повѣтовыхъ комісіяхъ мають бути земляками тогожъ краю и не тѣлько знати добре всякій ладъ господарскій але и краевіи языки.

Краевымъ и повѣтовымъ комісіямъ додають ся потрібніи инжинѣры.

Членъ комісіѣ центральной (або заступникъ) не може бути заразомъ членомъ (або заступникомъ) комісіѣ краевой або реклямаціѣной або повѣтовой, а членъ (або заступникъ) комісіѣ (пѣдкомісіѣ) краевой и реклямаціѣной не може бути членомъ (або заступникомъ) комісіѣ повѣтовой тогожъ краю.

Изъ складу тыхъ комісій можна вже пѣзнати, що мы Русины, посѣдачѣ малыхъ господарствъ, не лишь въ ординаціяхъ выборчихъ до сойму и т. д., але и тутъ покривдженіи. Въ наилучшѣмъ разѣ дѣстали ся до повѣтровои комісії при выборахъ въ радахъ повѣтовыхъ 1 або 2 члены зъ сельскои группы с. с. нашіи люди. Але щожь они змогли зрѣбити при значнѣй бѣльшости прочихъ членѣвъ? А до того всего чи выбраніи тѣи нашіи люди хочъ знали, въ чѣмъ дѣло, якъ боронити интересѣвъ тои величезнои масы нашої бѣднои сѣльской людности? Здавало бѣ ся, що бѣльшихъ посѣдачѣвъ вяже спѣольный интересъ зъ нашими. Се лишь на першій поглядъ такъ здае ся. Звѣсно, що головна сума податкова мусить бути всеми податниками заплачена; каждому жѣ прецѣ врождено, що вѣнъ бажае, щѣбы якъ наименше терпѣвъ, щѣбы ему було якъ наилучше, — отже щѣбы тигарѣ податкѣвъ зѣпхнути на другого. А наилучша до того нагода при клясованю. Тому то ще разъ повтаряемо: *сли мы самѣи не будемо пильнувати нашихъ интересѣвъ при реклямаціяхъ, будемо мы и нашѣи дѣти покутовати шо наименше 15 лѣтъ, але здаеъ ся и довшѣи лѣта.*

Роздѣлъ третій.

Клясифікація залежить на выслѣдженю чистого доходу зъ грунтѣвъ пѣсля роду управы и степени (клясы) доброты, и на зѣбраню того, щѣ выслѣдитъ ся, въ однѣмъ выказѣ, званѣмъ тарифою клясифікаціиною.

Родѣвъ управы знала провизорія зъ р. 1820 тѣлько чѣтыри, а устава зъ р. 1869 ажѣ десять, а то: 1) рѣлѣ, 2) сѣножати, 3) огороды, 4) винницѣ, 5) пасовиска, 6) полонины, 7) лѣсы, 8) озера, мочары и ставы, 9) т. зв. просторы паріфікаціинѣи и 10) пустки.

Тѣи просторы, котрыхъ уживае ся не въ звычайный господарскій (первѣстный) способъ, называютъ ся паріфіка-

ційні.*) Сюда причисляють ся цегольнѣ, вапярнѣ, копальнѣ пѣску, кременю, марлю, торфу, склады и мѣсця до работы назначені, приватні канали, береги, межѣ, алеѣ, приватні дороги, просторонь підъ желѣзницею, каменѣломы, и въ гѣрництвѣ мѣсця на збѣрники воды и т. и.

Для каждого роду управы можна установити наибѣльше в ѣсѣмь класѣ доброты.

Каждый повѣтъ політичний (староство) становить окремый повѣтъ класифікаційный; сли однакъ въ томъ повѣтѣ суть дуже значні рѣжницѣ и въ укладѣ поверхности землѣ (терренѣ), въ климатѣ и стосункахъ господарскихъ та коммунікаційныхъ, вѣльно комісії повѣтвѣй роздѣлити его на два и три дистрикты и для каждого установити окрему тарифу класифікаційну; еслижь бы комісія мала повѣтъ ще на бѣльше дистриктѣвъ дѣлити, мусить засягнути призволеня міністра.

Для каждой класы каждого роду управы належить выслѣдити чистый дохѣдъ зъ одного (низшо-австрійского) морла въ грошахъ, и той дохѣдъ буде стояти въ тарифѣ той класы. Очевидно, що позиціѣ тарифы для поодинокихъ класѣ мусять постепенно вѣдъ 1-ои до 8-ои знизжати ся такъ, щобъ потѣмъ при застосованю до поодинокихъ грунтѣвъ (при класованю) легко було можна вынайти середній ихъ чистый дохѣдъ и пѣдтягнути до котрой класы.

Такъ отже, якъ вже давнѣйше згадали-сьмо, при катастрѣ не ходитъ о дѣйственный, правдивый однорѣчний чистый дохѣдъ грунту, але о середній т. е. такой, котрый дае кожда класа грунту, отже и каждый грунтъ до неѣ належачій, по вѣдшибненю всѣхъ въ повѣтѣ звичайныхъ коштѣвъ звичайной господарки, управы и позысканя плодѣвъ, пересѣчно за певне число лѣтъ, увзглядняючи звичайні змѣны доходу въ томъ часѣ трафляющій ся.

---

*) вѣдъ латиньского слова *parifico*, зрѣвную, вырѣвную.

На установлене клясъ нема окремишно приписаного способу обрахованя; рѣчию вже комісії повѣтровои звернути увагу на все обставины, котры въ каждомъ дистриктѣ можуть выплынути на рѣзницю доходу зъ Грунту.

Правлѣне лишь достарчуе въ той цѣли комісії повѣтровоѣ потрѣбнѣ данѣ, а именно

1) выказъ пересѣчныхъ цѣнъ всехъ плодѣвъ повѣту (пѣсля низшо-австрійскихъ мѣръ и вагъ) за попереднихъ лѣтъ 15, уложеный зъ урядовыхъ табель торговыхъ цѣнъ, котры до выказу мають долучати ся; выказъ той укладае краева власть скарбова (дирекція скарбу у Львовѣ);

2) выказъ звычайной платнѣ робѣтника ручного и тяглого, за 15 лѣтъ въ повѣтѣ плаченои, при чѣмъ тамъ, де е звычай давати робѣтникамъ страву, тая въ платню въ грошахъ мае ся вчислити; выказъ той укладае політична власть;

3) выказы цѣнъ добровѣльного купна и вынайму (аренды), въ послѣднихъ 15 лѣтахъ такъ що до поодинокихъ парцель якъ и що до цѣлыхъ гасдѣвствъ и дѣбрь злучившихъ ся, а такожь судовѣ оцѣненя, черезъ уряды податковѣ дѣставити ся мающѣ;

4) мапы катастральной, и

5) вытяги зъ рахункѣвъ посѣдачѣвъ за 15 послѣднихъ лѣтъ за приходы ихъ въ натурѣ и выдатки на управу (если тѣ вытяги добровѣльно посѣдачъ предложитъ и подпише).

6) Крѣмъ того мае референтъ, объѣздивши повѣтъ, предложити докладный описъ повѣту, а то подати 1) положене, величину, границѣ повѣту, число громадъ и самостѣйныхъ обшарѣвъ, 2) загалный укладъ поверхности повѣту (террену землѣ), чи повѣтъ належитъ зачислити до гѣръ чи низинъ въ цѣлости або въ частинахъ; якѣ горы и якъ высокѣ перерѣзуютъ повѣтъ, о скѣлько черезъ те утруднена господарка; якѣ рѣки, потоки, озера; чи е и багна и якъ за великѣ; чи вода мае добрый вѣдплывъ, чи може частины повѣту и котры нараженѣ на небезпеченство повѣни,

лявінъ або усуненя гѣръ (скаль); 3) якій впливъ має тер-
ренъ на кліматъ, які панують вѣтры, особливо які шко-
дливі, бурѣ, чи часті грады; якій впливъ клімату на рос-
тинність и господарку; початокъ и конецъ осѣннихъ робѣтъ
и веснованя, засѣвѣвъ, жнивъ, косовицѣ и т. и.; 4) які ча-
сти складові землѣ и лекша або тяжша управа, чи е значні
незаводнені пустки; 5) кѣлько на моргу буде рѣжныхъ
плодѣвъ землѣ; 6) чи е які штучні заводненя, ставы;
7) яка комунікація: желѣзницѣ, гостинцѣ цѣсарскій, краеві,
повѣтові, сплавної воды, які дѣроги громадскій, полѣві и
гѣрскій; 8) яке залюднене, промыслъ и ремесло; чи е фа-
брики, копальнѣ, гуты, бровары, горальнѣ, цегольнѣ, цу-
кровнѣ буракові; якій добробытъ; 9) всѣ плоды природы зъ
мінералѣвъ, ростинъ и звѣрятъ, якои доброты, якимъ зара-
замъ и чи частымъ пѣдпадають; звичайні цѣны и легкѣсть
продажи; 10) якій роздѣлъ землѣ mezi посѣдачѣвъ, чи дуже
роздроблена, величина и число посѣлостей; чи е спѣльний па-
совиска, фѣлварки и бѣльшій посѣлости, стосунокъ простору
бѣльшихъ посѣлостей до меншихъ; обьемъ площѣ рѣжныхъ
родѣвъ управы, кѣлько моргѣвъ рѣлѣ, сѣножатій и т. д. въ
повѣтѣ, положене грунтѣвъ супротивъ домѣвъ и господар-
скихъ будынкѣвъ а за тымъ и густѣсть будынкѣвъ въ се-
лахъ; 11) звичайный способъ господарки: чи триполѣва,
чи змѣна зерна и т. д. у бѣльшихъ и меншихъ посѣлостей,
стосунокъ оболугу до управляванои землѣ, бѣльша або менша
потреба удержуваня силъ робочихъ, наймитѣвъ або робѣтни-
кѣвъ и кошта такого удержуваня та заплата; яка худоба
тягла, способъ їзды, ораня, скородженя бороною, и кѣлько
разѣвъ звичайно пѣдъ яке зерно оре ся и скородить ся;
якого уживае ся навозу, чи костей, гѣпсу, попелу и з. и.,
способъ господарки лѣснои; 12) оборотъ грунтами черезъ
купно и вынаемъ, пересѣчний цѣны купна и чиншѣ въ 15-и
последнихъ лѣтахъ; 13) цѣну дровъ на пни пѣсля низшо-
австр. сяжня (полѣно 30 цалѣвъ довготы), и цѣну вина въ

винницяхъ зъ того року, въ котрѣмъ робить ся вино; вкѣнци 14) пересѣчну цѣну всѣхъ плодѣвъ, матеріалѣвъ и рѣчей, до обробленя ґрунту конечно потрібныхъ, и то за 15 послѣднихъ лѣтъ.

Маючи всѣ тѣ выказы и описъ повѣту, приступае повѣтова комісія до пересмотру ихъ, и може ихъ доповнити и справити, а въ тѣи цѣли повѣтъ объѣздити.

Крѣмъ того мае комісія установити „нормальну“ (сталу) цѣну для каждого плоду и каждого выдатку каждого дистрикту; для дровъ можна кѣлька степенѣвъ цѣны установити. Установлене те мае вѣдбувати ся такъ, що обчислить ся пересѣчній цѣны за 15 послѣднихъ лѣтъ, выпускаючи 5 найдорожшихъ лѣтъ. Н. пр. корецъ жита въ послѣднихъ 15 лѣтахъ стоявъ вѣдъ 4 зр. до 10 зр.; опускае ся отже 5 лѣтъ, въ котрыхъ бувъ по 8 зр., 9 зр. и 10 зр., цѣну за прочихъ 10 лѣтъ счислае ся разомъ, приуствѣмъ, що выйде за всѣ 10 лѣтъ разомъ 50 зр., отже треба подѣлити черезъ 10 (лѣтъ), то пересѣчна нормальна цѣна кѣрця жита буде 5 зр. Таке обчислене мае ся рѣвночасно дѣяти по всѣхъ краяхъ коронныхъ и то при головныхъ родахъ збѣжа яко цѣну рѣчну мае ся брати знану торгову цѣну на базарѣ тыхъ мѣсцевостей (мѣстъ, мѣсточокъ), котрѣ въ повѣтѣ мають въ тѣмъ взглядѣ наибѣльшій впливъ; а при побѣчныхъ плодахъ господарскихъ, винѣ, матеріалахъ, потрібныхъ до збужиткованя въ лаздѣвствѣ бере ся цѣну мѣцеву.

Коли повѣтова комісія покѣнчила ту приготавливаючу роботу, припоручае комитетови, зъ помежи себе выбраному, щобъ при помочи тыхъ всѣхъ даныхъ уложивъ проектъ *тарифы класифікаційной*. Такій самъ проектъ, але окремо, укладае такожъ референтъ.

Тарифа класифікаційна выгледае такъ :

Родъ управы (культуры)	1. класа	2. класа	3. класа	4. класа	5. класа	и т. д.
	Чистый доходъ зъ морга въ австр. вал.					
	зр. кр.	зр. кр.	зр. кр.	зр. кр.	зр. кр.	и т. д.
Рѣля (поле орне)	8 50	8 —	7 50	7 —	6 75	
Сѣножати	— —	— —	— —	— —	— —	и т. д.
Огороды	— —	— —	— —	— —	— —	до 8
Винницѣ	— —	— —	— —	— —	— —	
Пасовиска	— —	— —	— —	— —	— —	
Полонины	— —	— —	— —	— —	— —	

и т. д.

(Пѣдписъ комисіѣ.)

Оба предложенія проекта порѣвнуе, переглядае и докладно доходить комисія, и укладае на ихъ пѣдставѣ одну соборну тарифу, при чѣмъ мае цифры подавати въ заокругленю. И такъ доходъ выказанный вѣдъ 2-хъ до 20 кр. мае ся заокруглювати що 2 кр. такъ, щобы выказувати лишъ 2, 4, 6, 8 кр. (рѣвне число); доходъ вѣдъ 20 кр. до 1 зр. заокруглюе ся що 5 кр. (20, 25, 30, 35 кр. и т. д.), вѣдъ 1 зр. до 4 зр. що 10 кр., вѣдъ 4 до 10 зр. що 25 кр., вѣдъ 10 выше що 50 кр. А заокруглюе ся въ той способѣ, що бере ся або низшу або вышеу цифру, вѣдновѣдно до того чи до першой чи другои ближе лежитъ вынайденый доходъ. На пр. доходъ обчислено на 6 зр. 40 кр., въ заокругленю мае бути або 6 зр. 25 кр. або 6 зр. 50 кр.; понеже доходъ 6 зр. 40 кр. лежитъ ближе другѣй цифрѣ, то въ тарифу мае вписати ся доходъ 6 зр. 50 кр.

Зъ такъ уложеною тарифою класификаціною объѣздити комисія цѣлый повѣтъ, ще разъ доходить ей правдивѣсть и пѣсля потребности справляе, увзглядняючи при томъ тарифы сусѣднихъ повѣтовъ. Заразомъ описуе ся всѣ класы тарифы въ протоколѣ и выбирае ся для каждой класы каждой культуры взѣрцѣ (типы), котрі мають те назначене, щобъ при класованю бути наилучшимъ взорцемъ, якѣ грунта повѣту належитъ пѣдтягнути до котрой класы.

Взѣрцѣ тѣ списують ся докладно въ особнѣмъ выказѣ котрый ось якъ выглядае:

Число поряд- кове	громада	рѣдъ управы	кляса	Якѣсть взѣрцѣвъ									
				части окла- довъ поверх- ности землѣ	глубокѣсть	плодovitи землѣ	спѣднѣй покладѣ	положене, похилѣсть до неба ; вохкѣсть	имя и мѣсце замѣшкани посѣдате	нива	плянѣ, суефды		

(Пѣдписъ комисіѣ.)

Належитъ ще пѣднести, що §. 26 выразно обѣймае тоту постанову, що при установленю тарифы знанѣ цѣны купна и аренды служити мають лишь за „средства комбинацѣннѣ“, то е яко „помѣчнѣ“, отже що комисія може пѣсля своѣи гадки, безъ взгляду на тѣ цѣны, укладати тарифу. Мае однакъ при тѣмъ заховувати слѣдуючѣ приписы:

Клясифікуючи и оцѣняючи рѣлю мае ся станѣ культуры приняты зовсѣмъ такимъ, якимъ вѣнъ е у грунтѣвъ, до теперъ постоянно и звычайно безъ штучныхъ способѣвъ оброблюваныхъ. Пожитокъ пашѣ зъ оболугу мае ся тѣлько тамъ увзгляднати, де е звычай оболѣгъ въ бѣльшихъ размѣрахъ на пашу уживати.

Укладаючи тарифу на сѣножати, належитъ звернути увагу на те, кѣлько разѣвъ они косять ся, чи дають солодке чи квасне або мѣшане сѣно, чи сѣножати спокладае ся навозомъ, чистить ся, наводное ся або вѣдводное ся.

Сады овочевѣ, морвовѣ, оливковѣ и огороды, засѣванѣ яриною, цвѣтами и насѣнемъ, такожъ шкѣлки, парки и огороды, назначенѣ до забавы и розрывки, належитъ порѣвнувати зъ вѣдповѣдними рѣлями, сѣножатами и лѣсами тогожь повѣту и пѣсля того дохѣдъ вѣдповѣдной якои клясы зъ вѣдповѣдной культуры приняты за дохѣдъ тыхъ садѣвъ и т. д.

Такожь не належить выше таксувати тыхъ огородѣвъ, котрї задля якогось промыслу приносять надзвычайно высокій прихѣдъ, або котрї въ способъ заробковый обробляють огородники.

Винниця у насъ, въ Галичинѣ, майже зовсѣмъ нема, тому и не говоримо про нихъ.

Подѣбно якъ при садахъ, такъ и пасовиска належить порѣвнувати зъ вѣдповѣдними сѣножатями и пѣсля того укладати позиціѣ тарифы.

Дохѣдъ зъ полонинъ (альпъ) належить оцѣнювати або пѣсля оплаты, яку побирае посѣдачъ вѣдъ штуки худобы, або пѣсля числа и роду рѣчно на нашу гнаною худобы; до того мае ся въ рахунокъ взяти и всѣ работы и кошта, проробленї задля охорони худобы вѣдъ упадку въ пронасти, и понесенї на водотяги, шалашѣ и т. и.

При установленю тарифы на лѣсы належить ся взяти за пѣдставу рѣчный дохѣдъ въ натурѣ въ низшо-австрїйскихъ сягахъ, 30 цалѣвъ довжины, твердого и мягкого дерева на морлу, не зважаючи на те, чи деякій пенъ може придатись на якїй иншїй матерїялъ. Въ часѣ оцѣненя находячї ся сяги не входятъ въ рахунокъ, за те увзглядняе ся кошта лѣсною сторожѣ и выдатки на господарску управу; а такожь въ лѣсахъ уживаныхъ за пасовиско и при полянкахъ на сѣнокосы оберненихъ, вкѣнци де кора до гарбарнї потрѣбна значный приносить дохѣдъ, дочисляе ся до цѣны приходу зъ лѣсу и той побѣчный дохѣдъ.

Чистый дохѣдъ зъ озеръ, мочарѣвъ и ставѣвъ, приносячихъ дохѣдъ лишь зъ ловлѣ рыбъ и рѣзаня очерету, обчисляе ся пересѣчно на 15 лѣтъ, при чѣмъ вѣдшибае ся кошта удержаня, зарыбленя, шлюзѣвъ, гребель и знарядѣвъ.

При мѣшаныхъ родахъ управы (культурахъ) належить обчислити дохѣдъ всѣхъ поодинокихъ управъ и пѣдтягнути до той позиціѣ тарифы, до котрой належать пѣсля найзначнѣйшою управы.

Змѣннїи роды управы, рѣля що другїи або кѣлька лѣтъ перемѣнена въ сѣножать, рѣля перемѣнювана на пасовиско, ставъ перемѣнюванїи на рѣлю або сѣножать, по обчисленю ихъ приходу въ змѣннїихъ плодахъ и ихъ коштовъ обробленя, подтягають ся до якоисъ класы переважающого роду управы.

Озера и мочары, котрїи въ лѣтѣ цѣлкомъ або частинами высыхають и на сѣножати або пасовиска уживають ся, причисляють ся до той класы сѣножатїи або пасовискъ, куда посля своего доходу належать.

Площины парификаційнїи, до котрыхъ и незабудованїи парцелѣ будѣвлянїи належать, оцѣняють ся вразъ зъ сусѣдними або окружающими грунтами.

Такъ справленю тарифу класификаційну зо веѣми выказами и помѣчными матерїялами предкладає комїсія повѣтова краевѣи комїсії, а тая має похибки справити, розвѣдавши ся тымчасово о выдатности повѣту; особливо має краєва комїсія дбати, щобы тарифы повѣтовъ граничныхъ въ рѣвнѣмъ стосунку були уложенїи, и порѣвнувати зъ тарифами сусѣднихъ краѣвъ коронныхъ, щобы черезъ корреспонденцію зъ краєвою комїсією тамтого краю ввести одностайнѣсть.

Тарифа класификаційна, поправлена комїсією краєвою, вертає до повѣтовой комїсії, а тая має еѣ оголосити въ вѣдповѣднїи способъ громадамъ, обшарамъ двѣрскимъ и тымъ податникамъ, що найменше шесту часть податку въ громадѣ платять; краєва же комїсія оголошує тарифу въ урядовѣи газетѣ краевѣи.

До шѣсть недѣль вѣдъ дня оголошеня тарифы можна вносити замѣты противъ той тарифы до повѣтовой комїсії,*)

*) Є то, що такъ скажемъ, загальна реклямація, котра однакъ у насъ проминула незамѣтно и мало для насъ принесла корысти, бо мало тамъ когось обходить, що якась тамъ комїсія установила 8 класъ для доходу зъ рѣлѣ и сказала, що оденъ морѣ принесе чистого доходу 10 зр.

котра той замѣтъ вразъ зъ своєю гадкою предкладае краевѣй комисіи; тая послѣдня на злучай, якъ знайде замѣтъ узасадненымъ, зарядить поправку. Опѣсля укладае краева комисія всѣ тарифы клясифікаційнй цѣлого краю въ одну соборну, предкладае тую міністрови скарбу, удѣляе оденъ примѣрникъ кождѣй повѣтовѣй комисіи и приказуе їй начинати дальшу роботу: клясоване.

Зложене тарифѣ клясифікаційныхъ.

Число поряд.	Повѣтъ	Дистриктъ клясифікац.	Чистый доходъ въ австр. валютѣ зъ морга																
			р ѓ л ѣ								с ѣ н о ж а т и								и т. д.
			1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8	
			к л я с а								к л я с а								
			р:к	р:к	р:к	р:к	р:к	р:к	р:к	р:к	р:к	р:к	р:к	р:к	р:к	р:к	р:к	и т. д.	
1.	Н.Н	I II																и т. д.	
2.	X.X	I II III																и т. д.	

и т. д.

(Пѣдпись комисіи красвою.)

Тарифа за Галичину була вже давно, ще 1875 р., оголошена; для недостатку мѣсця не подаемо еи тутки, однакъ думаемъ, що дуже корыстно буде для податникѣвъ зъ нею близше познакомитись, томѣ добре було бъ оголосити еѣ своего часу окремо, якъ центральна комисія еѣ затвердить.

Роздѣлъ четвертый

О цѣнене або клясоване полягае, якъ вже знаемо, на застосованю поодинокыхъ позицій тарифы клясифікаційной, для рѣжныхъ культуръ установленыхъ, до поодинокыхъ грунтовъ въ громадѣ и повѣтѣ, або, иншими словами, е то уложене вѣхъ парцель грунтовыхъ, пѣсля ихъ чистого доходу, въ клясы, установленй тарифою. Сего dokonують

два члени комісії повѣтової, нею выбрані, пѣдъ контролею референта. Цѣлый повѣтъ дѣлится ся на частини и до каждой частини зѣѣздять два инші члени комісії. Въ разѣ, якъ они не згоджують ся въ своихъ думкахъ, рѣшае голосъ референта, котрый або до одного або другого може прихилити ся. Вправдѣ въ уставѣ зъ 6-ого Цвѣтня 1879 означено речинець до укѣнченя тыхъ праць до кѣнця року 1880, зъ тымъ застереженемъ, що, слибы два члени комісії, до той работы выбрані, мали недбало и повѣльно тое робити, може міністеръ приказати самому референтови всю роботу перевести: та, якъ вже знаємо, работы тѣ покѣнчено, певно не зъ великою докладностію, въ р. 1879.

До оцѣненя того, котре робило ся на мѣсци въ кождѣй громадѣ, повинні були вѣзвані бути начальники громадъ або ними всказані мужѣ довѣря, дальше заступники самостѣйныхъ обшарѣвъ (двѣрскихъ) и тѣ податники, котрі що найменше платять шесту часть податку ґрунтового. Хочбы они на завѣзване не явили ся були, оцѣнене вѣдбувалось безъ нихъ. Вѣльно однакъ имъ (а колибъ оцѣнявъ самъ тѣлько референтъ, то и членамъ комісії повѣтової) вглядати въ праць и вносити до комісії повѣтової свои уваги.

То вже друга нагода, яку устава дае интересованымъ податникамъ боронити своихъ интересѣвъ. Однакъ ледве чи въ цѣлѣй нашѣй рускѣй части Галичины бувъ хочъ оденъ випадокъ, щобы хто зъ того права корыставъ.

Крѣмъ правилъ, въ попереднѣмъ роздѣлѣ приведеныхъ, належить ще знати, що при оцѣненю ґрунтѣвъ не повинна комісія звертати увагу на надзвычайну культуру, черезъ котру якій ґрунтъ дѣйствию ставъ ся плѣднѣйшимъ; такі ґрунта повинні оцѣнювати ся зарѣвно зъ ґрунтами, щѣ лежать доокола нихъ. Такожъ и огороды, менші нѣжъ на 50 квадратныхъ сягѣвъ, а инші роды управы (рѣлѣ, сѣножати и т. д.), менші нѣжъ на 400 квадрат. сягѣвъ, оцѣняють ся зарѣ-

вно зъ окружающею масою той самой культуры, а если окружають рѣжнїи роды управы, то зъ тою, до котрой своею якостію и выдатностію наибѣльше зближаютъ ся. Устава припускае однакъ ту одну выемку, що дозволяє и такї менші просторы окремо оцѣнювати, сли такъ велика рѣжниця въ доходахъ обохъ культуръ а взглядно обохъ класъ тоижъ культуры, що черезъ дочислене ихъ доходу до окружающого котрого простору чистый дохѣдъ цѣлого простору побѣлшитъ ся або зменшитъ ся о 10 процентъ.

Такъ само, сли посередъ простору якои культуры того самого Грунту лучать ся рѣжнїи класы доброты не доходячи одного морга, то мають ся оцѣнювати они такъ, якъ прочїи просторъ т. е. зачислити ся до той самой класы доброты. Та и тутъ допускае ся тая сама выемка, щѣ и въ попередучѣмъ випадку.

Кождый окремый лѣсъ мае ся зачислювати властиво до одной класы пѣсля пересѣчнои выдатности Грунту и при увзглядненю стосунку мѣшанины твердого и мягкого дерева. Истнуючїи станъ дровъ (т. зв. деревостанъ) не входитъ въ рахунокъ. Сли однакъ посередъ лѣса находить ся що найменше 50 моргѣвъ дуже вѣдмѣнныхъ по якости, деревостанѣ и иншихъ обставинахъ, впливаючихъ на чистый дохѣдъ, то можна тї просторы до окремой класы причислити.

Якъ скоро покѣнчать тї члены, котрыхъ комїсія призначила (а взглядно референты), що ино описанїи работы оцѣненя (класованя) въ цѣломъ повѣтѣ (або дистриктахъ), переглядае ихъ повѣтова комїсія и справляє можливі похибки, а опѣсля припоруцае зѣоставити все добутки оцѣненя въ два выказы.

Першїи зъ нихъ есть: „супоставлене класъ пѣсля громадъ“, другїи: „переглядъ повѣтовый“.

Супоставлене клясъ пбсля громадь.

Родъ уриваы	Чисто парцель вать — до								Объемъ поверхности								Разомъ								Чистый доходъ								Разомъ							
	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8
Родя																																								
Сѣно-жать																																								
Пасо-виско																																								
и т. д.																																								
Сумма																																								

Въ „супоставленю клясъ“ видно загальну сумму объема всеѣхъ грунтовъ въ громадь каждой культуры окремо и кож-

Перегляд повѣтвовый.

Назва	Робля				Разомъ				Сумма						Сумма цѣлого про стору вразъ зъ неуро- жайными пустками		
	Перша кляса		Рѣчний чистый доходъ		рѣчний чистый доходъ		збъ всѣхъ пересяч. рѣль зъ 1 мор.		доходу		перес. чи- стый дох. зъ морга		пропорю піднятыхъ руднѣвъ			зъ морга	
	Объемъ	площѣ цѣ- гавѣвъ	зъ морга	зъ цѣл. клясы	зъ морга	зъ цѣл. клясы	зъ морга	зъ цѣл. клясы	зъ морга	зъ цѣл. клясы	зъ морга	зъ цѣл. клясы	зъ морга	зъ цѣл. клясы		зъ морга	зъ цѣл. клясы
Число поряково																	
повѣту	Морѣвъ	габѣвъ	зрп.	кр.	Морѣвъ	габѣвъ	зрп.	кр.	Морѣвъ	габѣвъ	зрп.	кр.	Морѣвъ	габѣвъ	зрп.	кр.	
дистрикту	71	780	6 25	446 80	332	224	996 50	3	4880 50	3	86 60	1262 826	4880 50	3	86 60	1273 1040	
громады																	
Сумма дие- трикту																	
5 Н. П. К. и т. д. для всѣхъ громадъ																	
20 Н. П. X.	161	789 12 50	2018 67		767	711	6354 20	8 28	1497 356	15885 05	10 61	1530	428				
Сумма дистрикту																	
П.																	
Сумма повѣту																	
Н.	551	1241 9 74	10 5374 78		4696	828 17092 82	3 58 50		11921	61 67593 20	5 67	12114	1234				

Підписъ комісії повѣтвовон.

дои клясы въ культурѣ зновь окремо. То само и взглядомъ чистого духоду ГрунтѠвъ въ громадѣ.

Въ „повѣтовѠмъ переглядѣ“ видно загальну сумму объему всѣхъ ГрунтѠвъ повѣту, каждой культуры окремо, въ кождѠй культурѣ кождой клясы доброты и ихъ дохѠдъ (се „сумма повѣту“), а крѠмъ того тѣ самѣ рубрики для кождого дистрикту и для кождой громады въ дистриктѣ. По-выше примѣромъ списано данѣ, вѠдносячѣ ся до двохъ громадъ, въ двохъ окремыхъ дистриктахъ тогожъ повѣту положеныхъ. Зъ перегляду того видно вѠднѣи ще и пересѣчный чистый дохѠдъ зъ морга кождой культуры въ громадѣ, обчисленный въ той способѣ, шо сумму чистого доходу зъ одного морга кождой клясы дѣлѣть ся на вѠсемъ (пѠсля числа клясъ). Такъ въ громадѣ А. чистый дохѠдъ зъ морга рѠлѣ 1-ои клясы 6 зр. 25 кр., а пересѣчный дохѠдъ зъ одного морга рѠлѣ въ загалѣ (увзглядняючи всѣ 8 клясъ) 3 зр. 86 кр. Въ той самъ способѣ обчислюе ся пересѣчный дохѠдъ зъ морга кождой культуры въ кождѠмъ дистриктѣ и въ цѣлѠмъ повѣтѣ. На нашѠмъ примѣрѣ пересѣчный дохѠдъ зъ одного морга рѠлѣ въ цѣлѠмъ повѣтѣ 5 зр. 67 кр.

Цѣкавымъ може буде для нашихъ читателѣвъ, якъ у насъ, въ Галичинѣ, выпали по повѣтахъ тѣ пересѣчнѣ доходы зъ кождой культуры.

Кладемо повѣты въ порядку, якъ лежать вѠдъ веходу на захѠдъ, и то окремо (въ трѣхъ уступахъ) пѠеля трѣхъ краевыхъ комисѣй.

I. *ВсхѠдна частина краю (23 повѣты):*

повѣтъ :	пересѣчный чистый дохѠдъ зъ одного морга							
	рѠлѣ		сѣножати		огороду		пасовиска	
	зр.	кр.	зр.	кр.	зр.	кр.	зр.	кр.
КосѠбѠвъ	2	47	1	16	3	53	—	43
Коломыя	2	87	1	85	4	28	1	5
Снятынѣ	3	43	3	15	5	50	1	24
Залѣщѣики	3	57	2	91	5	80	—	82

Борщѡвъ	3	32	5	23	6	4	1	40
Гусатынъ	3	39	3	63	5	—	1	40
Теребовля	3	40	4	40	5	4	1	58
Скалатъ	2	67	3	40	3	65	1	30
Збаражъ	3	24	4	13	5	19	1	81
Тернопѡль	2	97	3	28	4	95	1	28
Броды	1	77	1	14	3	2	—	54
Золочѣвъ	2	22	1	86	4	14	—	93
Перемышляны	2	20	1	90	4	20	—	94
Бережаны	2	18	1	90	4	31	—	65
Рогатынъ	2	57	2	8	4	72	2	14
Пѡдгайцѣ	2	32	1	87	5	1	1	16
Бучачъ	3	7	2	56	5	10	1	30
Чортковъ	4	25	4	90	6	34	1	49
Городенка	4	49	3	11	6	46	1	19
Товмачъ	2	29	1	46	4	89	1	22
Надвѡрна	1	49	—	64	2	30	—	33
Богородчаны	1	35	1	1	2	95	—	65
Станіславѡвъ	2	39	1	48	5	62	2	57

II. Осередокъ краю (26 повѣтѡвъ).

Калушь	1	85	1	1	3	41	1	12
Долина	1	9	—	60	2	93	—	26
Стрый	1	54	1	5	3	94	—	61
Жидачѡвъ	2	28	1	53	3	12	2	40
Бѡбка	2	37	2	33	4	32	1	97
Львѡвъ	3	16	2	51	6	59	—	73
Жовква	1	86	1	47	4	3	—	63
Камѣнка	2	25	1	91	4	71	—	90
Сокаль	2	57	2	42	4	56	1	20
Рава	1	56	1	59	2	90	—	54
Цѣшанѡвъ	1	37	2	27	2	91	—	51
Яворѡвъ	1	52	3	4	3	50	—	89
Городокъ	2	63	2	29	4	20	—	97
Мостиска	2	2	3	7	4	70	1	28

Рудки	2	18	1	58	4	42	1	27
Самбѣръ	2	84	2	16	3	94	1	56
Дрогобычъ	2	66	2	49	4	85	1	23
Турка	—	58	—	94	2	16	—	28
Старе мѣсто	—	99	2	31	3	10	—	19
Лѣско	—	74	1	43	2	57	—	37
Сянѣкъ	1	36	2	13	3	3	—	52
Бѣрча	—	75	1	34	2	49	—	21
Перемышль	4	7	4	99	6	47	2	22
Бжозѣвъ	1	52	3	41	3	22	—	94
Кросно	1	90	2	28	4	28	—	30
Ярославъ	3	12	2	81	6	2	1	43

III. *Западна часть краю (25 повѣтовъ).*

Решѣвъ	2	15	2	70	4	2	—	76
Ланцутъ	2	98	3	61	5	80	1	21
Кольбушова	1	46	2	9	3	18	—	78
Нисько	1	37	1	62	3	9	—	78
Тарноберегъ	2	57	1	59	6	—	—	92
Мѣлецъ	2	53	2	10	6	49	1	16
Домброва	3	6	3	41	6	12	1	69
Тарнѣвъ	2	43	3	11	5	74	—	85
Пильзно	1	94	3	52	3	76	—	49
Ропчицѣ	2	32	2	92	5	36	1	2
Ясло	1	96	2	67	4	36	—	76
Горлицѣ	1	21	1	74	2	89	—	31
Грибѣвъ	—	93	1	34	2	99	—	28
Новый Санчъ	1	79	1	81	4	79	—	43
Новый Торгъ	1	6	1	31	3	55	—	18
Лиманова	—	66	1	32	2	46	—	18
Бжеско	2	24	2	97	2	31	—	95
Бохня	3	27	4	31	6	38	2	2
Вѣличка	2	53	2	81	5	15	1	7
Мысленицѣ	1	1	2	60	3	51	—	23
Живецъ	1	81	1	93	3	6	—	46

Бѣла	3	29	4	13	7	54	1	14
Вадовицѣ	2	31	3	57	5	81	—	95
Краковѣ	4	2	4	38	8	76	1	43
Хшановѣ	1	19	2	10	5	31	—	41

Зъ выказовъ тыхъ бачимо, що найбольшій пересѣчный дохѣдъ зъ морга рѣлѣ припадае на повѣты Городенку (4 зр. 49 кр.), Чортковѣ (4 зр. 25 кр.), Перемышль (4 зр. 7 кр.) и Краковѣ (4 зр. 2 кр.); требажь до того знати, що пѣсля тарифы класификаціи дохѣдъ зъ морга 1-ои класы рѣлѣ оцѣненный въ Городеньскѣмъ повѣтѣ на 7 зр. 25 кр., въ Чортковскѣмъ на 7 зр., въ Перемышльскѣмъ на 8 зр. 50 кр., въ Краковскѣмъ (пересѣчно) на 10 зр. 16 $\frac{1}{3}$ кр.

Не завадитъ ще додати, що загальний просторъ ґрунту, по господарски въ Галичинѣ и Краковскѣмъ управлюваного, выносить девять миліонѣвъ 588 тысячь морговъ (9,588.000): зъ того припадае на рѣлю до 6,600.000, на сѣножати до 1,539.000, на огороды до 193.000, на пасовиска до 1,256.000.

Весь добутокъ оцѣненя зъ выказами предкладае комісія повѣтова краевѣй комісії (або пѣдкомісії), а тая мае ихъ переглянути, одностайнѣсть праць всѣхъ комісій повѣтовыхъ выслѣджувати, зъ выказовъ повѣтовыхъ зложити „головный выказъ краевый чистого доходу“, котрый мае зовсѣмъ такі самі рубрики, щѣ и повѣтовый, лишь щѣ цифры и дані вѣдносять ся до повѣтовъ и цѣлого краю, — и предложити всѣ выробы краю министрови скарбу (и то, пѣсля новелѣ зъ р. 1880, до 1-ого Цвѣтня 1880) *), додаючи свою гадку о оцѣненю зѣ взгляду на вѣдносины

*) Якъ спѣшно министерству завести новый податокъ ґрунтовый, видно зъ того трохи дивного факту, що новелю зъ р. 1880 оголошено въ Дневнику Законѣвъ 30-ого Марца 1880, а пѣсля еи постановѣ вже до тогожь дня мають краевѣй комісії предложити операты. Очевидно, що операты тѣи мусѣли вже давнѣйше бути предложені на налягане министра.

свого власного краю, якъ и сусѣднихъ краївъ коронныхъ. Міністеръ скарбу удѣляє всѣ акта, що єму комісії краєві предложать, центральної комісії, а тая має докладно выслѣджувати добутки оцѣненя, и, порѣвнюючи акта всѣхъ краївъ, тарифу класифікаційну краївъ поправити и всякій можливій похибы зъ неї усунути.

Слибы задля тої змѣны тарифы показалась потреба поправити оцѣнене въ поодинокихъ повѣтахъ (або дистриктахъ), або слибы самі операта (выробы) тыхъ повѣтѣвъ були такъ хибні, що недокладности ихъ не дали бы ся усунути на вѣтъ змѣною тарифы: то може центральноя комісія зарядити поправку оцѣненя и акта повѣтовѣй комісії звернути. Референтъ тойжъ комісії доконує поправки (и то тѣлько въ дуже конечныхъ випадкахъ на мѣсци, въ громадахъ), предкладає комісії, а тая має найдальше до кѣнца Вересня 1880 зъ своими внесками предложити центральної комісії (черезъ краєву комісію и міністерство). Тая має до кѣнца р. 1880 остаточно установити тарифу класифікаційну, котру кожда краєва комісія має оголосити.

Ухваленій центральною комісією змѣны мають доконати ся пѣдъ окомъ міністра въ выробахъ класифікаціѣ, оцѣненя, и въ головнѣмъ выказѣ чистого доходу. Такожъ розписує міністеръ тимчасові податки на пѣдставѣ головной сумы податкової, котру рада державна має уставою ухвалити.

Выслѣджену головну суму чистого доходу кожного краю и каждой громады, якъ и вѣдповѣдно до тої сумы припадаючі на край и на громады сумы податковѣй будуть въ урядовѣй газетѣ кожного краю оголошені, що певно наступить зъ початкомъ р. 1881.

Роздѣлъ пятый

заключає коротку постанову, що властиво мають инжинѣры, придані повѣтовѣй комісії, доконувати за вымѣры. О тѣмъ

знаемъ вже зъ II. части сеи розвѣдки. Якъ знаемо, въ р. 1851 доконано у насъ помѣры и знято мапы катастральнѣ. Отже теперъ ходило о те, щобъ выказати въ мапахъ и протоколахъ парцелѣвыхъ змѣны, якѣ зайшли въ родѣ у правы и въ самыхъ Грунтахъ вѣдъ того часу. Работа та называе ся „реамбуляція“ (вѣдъ латиньского слова „reambulare“, котре означае тѣлько, щѣ въ другій разъ обходити, бо инжинѣры мають Грунта зновъ обходити). Такожъ знаемъ вже зъ попереднихъ роздѣлѣвъ, що реамбуляція вже покѣнчена у насъ. Крѣмъ той работы мають инжинѣры укладати „суноставлене клясъ пѣсля громадъ“, „выказы повѣтовѣ“, и „головный выказъ чистого доходу“, о котрыхъ була бесѣда въ попередущѣмъ роздѣлѣ.

Роздѣлъ VI. (О реклямаціяхъ.)

Кѣлька разѣвъ вже звертали-сьмо увагу читателѣвъ, що теперъ крайня пора ознакомитись зъ катастромъ, щобы зъ вѣдомости той скорыстати було можна при реклямаціяхъ, котрѣ найпѣзнійше мають зачатись 1-ого Марця 1881 р. Тому особлившу вагу кладемо на сей роздѣлъ.

Яка цѣль реклямацій?

Законъ дае податникамъ нагоду, зъ ряду третю и послѣдню, щобы могли доказати, що ихъ покривджено помѣромъ, оцѣненемъ доходу зъ Грунту, наложенемъ податку на Грунта не пѣдпадающѣй податкови и т. и. А якъ же може ся то стати, скоро податники не знаютъ про все добутки праць катастральныхъ?

Противно кождый податникъ може якъ найдокладнѣйше переконати ся о тыхъ всѣхъ працяхъ и то въ своѣй власной громадѣ. Пѣсля новелѣ зъ р. 1879 мае предедатель повѣтовой комісіѣ выложити до публичного перегляду „суноставлене клясъ пѣсля громадъ“ и „выказы повѣтовый“; крѣмъ того мае пѣслати до начальникѣвъ громадъ и выдѣленыхъ обшарѣвъ протоколы парцелѣвъ, мапы и азбучный списъ

посѣдачѣвъ, а каждому податникови доручити т. зв. индивидуальный аркушь посѣлостей грунтовыхъ, въ котрѣмъ мѣститъ ся вытягъ зъ помѣру и оцѣненія доходу зъ грунтовъ, до того податника належачихъ. Аркушь той друкованный по руски, лишъ що для хибного перекладу не конче зрозумѣлый. Властиво се не аркушь, а четвертка паперу, на оба боки задрукована. Подаемо дословно то, що на нѣмъ надруковано, и обьяснимо значѣне. Ось вѣнъ:

(На першѣй сторонѣ)

№г. текущій ..... (орель) Повѣтъ податковый .....
 Край коронный ..... Громада .....
 Повѣтъ оцѣнки .....

Вытягъ изъ очерка помѣру и оцѣненія
 (листа грунтовой посѣлости)

въ цѣли поданія возраженій на пѣдставѣ §. 37 закона зъ 6
 Апрѣля 1879 N. 54 Д. 3. Д.

Властителя грунту { №г. дому .....
 Имя .....
 Мѣсце обитанія .....
 Число посѣдателей .....

(На другѣй сторонѣ)

№г. листа мапы	№г. парцели (оучастка)	Число вкладки въ грунтовой книзѣ	Названіе усторонья	Грунтового участка				Чистый дохѣдъ		Примѣчаніе	
				Рѣдъ управы	кляса	Объемъ плоско- сти			злр.		кр.
						моргѣвъ	сягѣвъ	гектрѣвъ			
1	2	3	4	5	6	7			8	9	

№г. текущій — се число аркуша посѣлостей. Вытягъ

зъ очерка значить тѣлько, щѣ зъ обчисленя. Листа грунтовой посѣлости — значить те само, щѣ до теперь аркушь Грунтовой, котрый назвали теперь такожь вытягомъ зъ обчисленя помѣру и оцѣненя. Въ цѣли поданія возраженій — треба дорозумѣтись слова опущеного „потрѣбный“ въ цѣли поданя возраженій т. е. реклямацій. Разомъ отже читаючи значить напись та: „Вытягъ зъ обчисленя помѣру и оцѣненя (або аркушь Грунтовой), потрѣбный до внесеня реклямацій въ наслѣдокъ §. 37 закона зъ 6-ого Цвѣтня 1879.“

Мѣсце обитанія = замешканя. Число соосѣдателей = число спѣвпосѣдачѣвъ (спѣльникѣвъ).

Перша рубрика самого вытягу „№г. листа мапы“ всказуе карту мапы катастральной, на котроѣ шукати якои парцелѣ, — звѣстно мапа села точна: на кѣлькохъ, неразъ и 20 окремыхъ аркушахъ розложена, и щѣбъ выгѣднѣйше шукати якои парцелѣ, означеній тѣ аркушѣ числами порядковыми.

Третья рубрика означае аркушь гѣпотечный книги Грунтовой (табулѣ), веденой въ судахъ. Рубрика та буде лишь тамъ выповнена, де вже е табуля.

Четверта рубрика „названіе устороня“ — се назва нивы (руки), въ якоѣ лежитъ парцеля.

Сема рубрика „объемъ плоскости“ — значить объемъ поверхности площади Грунтовой парцелѣ: кѣлько моргѣвъ, сягѣвъ и на нову мѣру гектарѣвъ, арѣвъ и □ метрѣвъ має Грунтъ (парцеля).

Начальникъ громады (и обшару выдѣленого) має найдальше до 1-ого Марця 1881 оголосити въ громадѣ, щѣ прислано до него выробы оцѣненя доходу Грунтового, и щѣ кождый має **45 день часу** вносити реклямацію письменно або устно у повѣтрової комисіѣ або у начальника громады. При устной реклямаціи списуе ся протоколь. По 45

дняхъ внесена реклямація не буде увзглядненою. Лишь дуже мало коли може правлѣне позволить на продовжене того 45-дневного речинця, слибы часъ той зъ якихъ дуже важныхъ причинъ оказавъ ся за короткимъ; всежь не мае черезъ те остаточне порѣшене реклямаціи продовжитись, анѣ споводовати бѣльшій кошта.

Тожъ бачнѣсть, панове господарѣ! 45 день часу мине не знати коли, а каятись буде часъ 15 або и бѣльше лѣтъ!

Правда, бѣда у насъ велика, що не кождый господарь письменный, и мы напередъ знаемо, що въ значнѣй бѣльшости сель нашихъ переведене реклямаціи буде зовсѣмъ залежати вѣдь самоволѣ писаря громадского. Тому однакъ мы не зарадимо вже. Рѣчию кождого есть своихъ правъ боронити: нехай то робить, якъ самъ розумѣе; нехай удае ся, сли неписьменный, до кого самъ мае довѣре. Мы можемъ лишь пояснити, якъ и що робити.

Наилучше бы було, якбы займились тымъ нашѣ священники, котри такожь интересованѣ, бо грунта парохіяльнѣй такожь оцѣненѣ а пѣсля того оцѣненя певно и ихъ плата урѣлуе ся на ново.

Якъ жежь приступати до той реклямаціи? Згадали-сьмо выше, що урядовою газетою буде оголошена тарифа клясификаційна, зъ котрой буде можна дѣзнати ся, якѣи що до чистого доходу въ кождѣмъ повѣтѣ установила центральна комісія клясы кождого рода управы т. е. кѣлько моргъ 1-ои, 2-ои и т. д. клясы рѣлѣ, сѣножати и т. д. дае рѣчно чистого доходу. Такожь згадували-сьмо выше, що урядовою газетою буде голошено, яка є головна сума чистого доходу цѣлого краю и кождой громады и кѣлько зъ головной суммы податковой, уставою маючої ся означити, припадае податку на кожду громаду.

Знаючи тоє а маючи въ громадѣ протоколъ парцелѣвый, мапу, списъ посѣдачѣвъ и аркушѣ индивидуальнѣй, можна бы

вже взятись до реклямацій; але о много выгôднѣйше звѣдатись ще въ комісію повѣтовôй, якій то взôрцѣ установлено для поодинокихъ клясъ всѣхъ культуръ, и вôдписати „супоставлене клясъ въ громадѣ“ и зъ „выказу повѣтового“ тое, щô вôдносить ся до своєї громады.

Маючи те все пôдъ рукою, можна вже на смѣло и зъ надѣєю на добрый успѣхъ забирати ся до реклямацій.

Реклямацію вносити може такъ взглядомъ своихъ якъ и чужихъ ґрунтôвъ цѣла громада якъ и поодинокя особа, а то пôсля §. 37 лишь

- 1) задля хибного записаня властителя;
- 2) задля хибного обчисленя поверхности (площины ґрунту);

3) задля похибокъ въ обчисленю;

4) задля хибного означеня поодинокихъ ґрунтôвъ, яко обовязаныхъ до оплаты податку ґрунтового, або яко вôльныхъ вôдъ того податку;

5) задля хибного пôдтягненя до тарифы класифікаційной.

Передъ всѣмъ повиненъ самъ начальникъ громады въ интересѣ громады заняти ся загальнымъ пересмотромъ присланныхъ „вытягôвъ“ (аркушѣвъ ґрунтовыхъ), чи котрый зъ нихъ не записаный на узнанныхъ судово за малолѣтнихъ, марнотравцѣвъ, або такихъ, щô свôй цѣлый ґрунтъ продали (саміи або судовою примусовою ліцитацією). Въ першôмъ випадку повиненъ о тôмъ опѣкуна (чи куратора) завѣдомити, а въ другôмъ нового посѣдача.

Сли послѣдними лѣтами хто продавъ власнôсть якои одной або кôлькохъ парцель, нехай же ся дивить, щôбъ той парцелѣ не було затыгненою на него ще въ его новôмъ аркуши ґрунтовôмъ, а слибы була, мае робити реклямацію.

И такъ само кождый посѣдачъ, одержавши аркушь, по-

виненъ его добре переглянути, чи нема въ нѣмъ якихъ похибокъ, котрѣ бы реклямацію можна усунути. Насампередъ чи имя добре записане, чи число спѣльникѣвъ добре выражене; потѣмъ, заглянувши въ рубрику другу и четверту самогожъ „вытягу“, належить въ данѣмъ разѣ при помочи мапы, та и на мѣсци, на поли, переконати ся, чи въ якѣй нивѣ („устороню“) записана на того посѣдача парцеля справдѣ е рѣлею, сѣножатію и т. д. (рубрика 5), чи мае она справдѣ стѣлько моргѣвъ, квадр. сягѣвъ, якъ се выказано въ рубрицѣ 7-ѣй, и чи справдѣ пѣдтягнуто еѣ до такои клясы (рубрика 6), щобъ доходѣ чистый можъ було припустити въ тѣй высокости, якъ се въ рубрицѣ 8-ѣй записано.

Лучитись примѣромъ може, що въ аркуши котрого посѣдача вписано парцелю (н. пр. 1125 нива „Убережь“) яко рѣлю, 4-ои клясы, маючу стѣлько а стѣлько объему и чистого доходу. Тымъ часомъ заглянувши до протоколу парцелѣвого и до мапы, переконуе ся той посѣдачъ, що се стежка, або такій просторъ, котрый пѣсля першого роздѣлу закона зъ р. 1869 вѣдъ податку Грунтового увѣдъненьный (гл. высше роздѣлъ I-ый сеи части розвѣдки), або

що объемъ инакше выказанный въ аркуши (рубр. 7) а инакше въ протоколѣ парцелѣвѣмъ, а сли однако, то зъ правдивымъ станомъ не згоджуе ся, або

що чистый доходѣ хибно обчислено (припускаючи, що и кляса и поверхнѣсть добре выказаны), або

що за высока кляса записана, бо сеся парцеля зовѣмъ не похожа на свѣй взорець, установленый для тои клясы, до котрои ся парцеля причислена, табо и моргъ тои парцелѣ не може принести рѣчно стѣлько чистого доходу, якъ приносить пѣсля тарифы клясификаційной моргъ звѣрця тои клясы.

Веѣ тѣи випадки надають ся до реклямацій, але можуть бути и тысячныи инши подобныи, котрѣ навѣтъ намъ не дадутъ ся предвидѣти, а котрѣ пѣдходятъ пѣдъ тѣи пять, высше

наведеній, загальній, уставою означеній, до реклямаціѣ надаючи ся випадки.

Лучити ся може, що цѣла нива втягнена въ за высокую клясу: тогда добре бы було, якбы все посѣдачѣ (або цѣла громада) зробила одну спольну реклямацію и зажадали зниженя дотычныхъ позицій чистого доходу всеѣхъ посѣдачѣвъ а вслѣдъ за тымъ и цѣлои громады, бо, якъ знаемо, дохѣдъ чистый цѣлои громады въ вѣдношеню до загальнои сумы податковои рѣшае о высокости податку Грунтового.

Добре було бы такожъ, якбы начальникъ громады списавъ собѣ все реклямаціѣ поодинокихъ членѣвъ громады, обчисливъ суму поверхности и чистого доходу, яку належить пѣсля тыхъ реклямаціѣй яко хибно вписану вѣдшибнути, и именемъ громады цѣлои домагавъ ся зниженя загальнои сумы поверхности землѣ въ громадѣ, пѣдпадающей податкови Грунтовому, и зниженя сумы чистого доходу на громаду выказанной, бо, якъ знаемо, вѣдъ загальнои той сумы залежить и сума податкова.

Тутъ, якъ бачимо, теперь податокъ буде ся накладати не пѣсля рѣжного проценту на каждый рѣдъ управы, якъ до теперь, але пѣсля одного проценту, побираного вѣдъ каждого зр. чистого доходу безъ рѣжницѣ, чи вѣнъ приходить зъ рѣлѣ чи пасовиска и т. д. А процентъ той дастъ ся означити ажъ тогда, якъ будемо знати, кѣлько е землѣ, пѣдпадающей податкови, кѣлько тота земля несе чистого доходу та якъ велика буде сума загальна податку Грунтового. Тому то теперь въ аркушахъ Грунтовыхъ нема рубрики на высокѣсть податку. Якъ выйде устава о высокости загальнои сумы податковои, то выйде и инструкція (поучене) міністра, якъ обчисляти вѣдъ выказанного чистого доходу податокъ Грунтовый.

Звернемъ увагу читателѣвъ ще на одно. Устава позвае реклямовати и чужій Грунта. На що то? А то на те, чтобы все Грунта були пѣсля одной мѣрки мѣреній, та чтобы

потомъ оденъ не нарѣкавъ на другого: „а твоѣй Грунтъ низше оцѣненный, а мѣй, хочъ гѣршій, та высше, — я мушу за тебе платити податокъ.“ Отже при реклямаціи наилучша нагода, перекопати ся зъ протоколу парцелѣвого, яку кожда парцеля має клясу, якій дохѣдъ, объѣмъ, — и кождому вѣльно за другого реклямовати. Не ходитъ тутъ отже о те, щобъ оденъ податникъ мавъ на другого доносити та шкодити, але о справедливѣсть, о рѣвну мѣрку. Двѣръ може реклямовати Грунта громадскій яко низько оцѣненій и т. д., але те саме право прислугуе и громадѣ. Черезъ таке реклямоване, сли буде мати успѣхъ, зменшитъ ся очевидно податокъ другихъ членѣвъ громады.

Надъ внесеными реклямаціями рѣшають рѣжніи власти, тому и въ поданяхъ належить свою жалобу звертати до рѣжнихъ властей, а именно:

въ першѣмъ випадку, означенѣмъ §-омъ 37, т. е. при реклямаціяхъ задля хибного записаня властителя, доходить властивого стану посѣданиа предсѣдатель повѣтровои комісіѣ и має до кѣнца року 1881 зарядити вѣдповѣдну поправку;

въ випадку другѣмъ и третѣмъ, т. е. при реклямаціяхъ задля хибного обчисленя Грунту и задля похибокъ въ обчисленю, має леометеръ регуляційный (инжинѣръ) въ злучаю потреби и на мѣсци*) доходить правды, добутокъ того доходженя предложити предсѣдателеви повѣтровои комісіѣ, а той до кѣнца р. 1881 предложити зъ своимъ внескомъ предсѣдателеви комісіѣ (або пѣдкомісіѣ) реклямаційнои, котрый, засягнувши гадки инспектора помѣрвого, остаточно безъ рекурсу рѣшати має до кѣнца Лютого 1882 и або черезъ предсѣдателя повѣтровои комісіѣ зарядити поправку, або вѣдкинути реклямацію;

*) До такого доходженя на мѣсци має бути и реклямуючій завѣзванный; слибы ся не явивъ, то доходжене таки буде переведене.

въ випадку четвертѣмъ и пятѣмъ, т. е. при реклямаціяхъ задля хибного означеня поодинокихъ Грунтѣвъ, яко підпадаючихъ підъ податокъ Грунтовый або яко вѣльныхъ вѣдъ него, и при реклямаціяхъ задля хибного підтягненя якогю Грунту до якои класы тарифы класифікаційной, застановляє ся насампередъ повѣтова комісія; сли она узнасть, що треба конче перевести на мѣсци доходжене, то поручає тое референтови и одному членови комісії, котрї до того доходженя мають вѣзвати, крѣмъ интересованого рекляманта, начальника громады або двохъ черезъ него именованыхъ мужѣвъ довѣря и заступника выдѣленого обшару. (Доходжене буде переведене, хочбы и нѣхто зъ тыхъ особѣ не явивъ ся.) На підставѣ того доходженя, а сли оно не було заряджене, то безъ него застановляє ся повѣтова комісія надъ тымъ, чи и о скѣлько належить увзгляднити реклямацію. Свою ухвалу и внесокъ на поправку оцѣненя предкладає комісія повѣтова реклямаційной комісії, а тая рѣшає остаточню, увзглядняючи при тѣмъ одностайнѣсть въ оцѣненю каждой громады, каждого повѣту и повѣтѣвъ мѣжъ собою, а опѣсля предкладає вѣ акта міністрови скарбу, котрый ихъ передає до остаточного, наконецного пересмотру центральной комісії. Обязкомъ той послѣдней є дивити ся, щобы выказы оцѣненя поодинокихъ краѣвъ, особливо сусѣднихъ стояли до себе въ справедливѣмъ вѣдношеню, она и може похибы, якї зайшли, справляти. До переведеня праць тыхъ въ 4-ѣмъ и 5-ѣмъ випадку належить повѣтовѣй комісії лишити часу що найменше шѣсть мѣсяцѣвъ, реклямаційной комісії три мѣсяцѣ, а центральной мѣсяць; сли черезъ той часъ першї двѣ комісії не покѣнчатъ своихъ праць, має ихъ предсѣдатель вразѣ зъ референтомъ и двома прибраными податниками перевести до кѣнца.

Якъ бачимо, вѣдъ важности предмету реклямаціѣ залежить и то, котра власть має рѣшати.

Чи Гриць чи Иванъ посѣдає Грунтъ, то рѣчь меншой

ваги, бо чи той чи тамтой мусить заплатити податокъ ; отже похибка въ тѣмъ взглядѣ може цѣлкомъ спокійно бути усунена предсѣдателемъ повѣтрової комісії.

Чи ґрунтъ якій бѣльшого або меншого об'єму, або чи зайшла помылка въ рахункахъ, се вже рѣчь важнѣйша, але всежь таки по новѣмъ помѣрѣ або обчисленю, доконанѣмъ фаховымъ чоловѣкомъ, рѣшить еѣ безъ шкоды для скарбу державного предсѣдатель краєвої комісії.

Зовсѣмъ инакша рѣчь осудити, чи якій ґрунтъ належить увольнити вѣдъ ґрунтового податку або пѣдъ него пѣдтягнути, та чи якій ґрунтъ приносить сякій або такій чистый дохѣдъ. Осудъ въ тѣмъ взглядѣ може принести шкоду скарбови державному, тому то и рѣшене той справи переходить черезъ всѣ настоѣ (инстанціѣ).

Рѣшеня центральної комісії окѣнчують постушоване реклямаційне. Пѣсля того маѣ міністеръ скарбу зарядити поправки въ оператахъ (выробахъ) регуляціѣ податку ґрунтового, особливо въ головнѣмъ выказѣ чистого доходу, и розписати стало податокъ ґрунтовый.

Наконецный добутокъ всеї регуляціѣ маѣ предложити радѣ державнѣй.

Ревізія катастру буде шо 15 лѣтъ вѣдбуватись (§. 41).

Не безъ пожитку буде для читателѣвъ, коли подамо кѣлька формулярѣвъ реклямацій.

Для першого випадку §. 37.

До Свѣтлого Предсѣдательства повѣтрової комісії оцѣнкової въ (Самборѣ).

Пѣдписаний, властитель ґаздѣвства пѣдъ ч. д. 27 въ селѣ Н. положеного, одержавши дня . . . . . 1880 аркушь ґрунтовый число 25, вношу въ приписанѣмъ речинци отсю

Реклямацію:

Пѣсля аркуша того належить до мене самого цѣ-

ле газдѣвство пѣдъ ч. д. 27 въ селѣ Н. Тымъ часомъ контрактомъ купна и продажи зъ дня (1-ого Мая 1879) продавъ я парцелю ч. катастр. 986 Стефанови Мачузѣ, а интерцизою передшлюбною, нотаріально здѣланою въ (Самборѣ) дня (30-ого Вересня 1879), вѣдступивъ я на власнѣсть а вѣддавъ посѣдане четвертой части всѣхъ иншихъ парцель, котрѣ въ аркуши Грунтовѣмъ ч. 25 на мене записанѣ, мому сынови Гринькови.

Прошу проте зарядити, щобы станъ посѣданя господарства пѣдъ ч. д. 27 въ селѣ Н. въ той способъ въ аркуши Грунтовѣмъ и оператахъ катастру бувъ змѣненый, що парцеля ч. катастр. 986 мае бути переписана на Стефана Мачугу, въ селѣ Н. замешканого, и щобы привсѣхъ иншихъ парцеляхъ, котрѣ въ аркуши Грунтовѣмъ ч. 25 выказанѣ, бувъ уявненый спѣввластитель.

Иванъ Вѣтрикушь.

Для другого wypadку.

До Свѣтлого Предсѣдательства краевой комисіѣ реклямаційной
у Львовѣ*)

(черезъ повѣтову комисію оцѣнкову въ (Самборѣ).

Пѣдписаный (и т. д., якъ въ першѣмъ wypadку)
вноситъ отсю

Реклямацію:

Парцеля катастральна ч. 1022, рѣля въ нивѣ „за крестомъ на горѣ“, мае пѣсля аркуша Грунтового мѣряти 860 квадр. сягѣвъ, тымчасомъ въ протоколѣ парцелѣвѣмъ записано на тоту парцелю лише 800 квадр. сягѣвъ, а по правдѣ она обѣймае ледво 450 $\square$ сягѣвъ, бо мѣрить вздовжъ 55 сягѣвъ а впоперекъ 8 сягѣвъ.**)

*) а зъ тыхъ повѣтѣвъ, щѣ до пѣдкомисіѣ реклямаційныхъ належать, треба вѣдносити ся до предсѣдателя тыхъ пѣдкомисіѣ.

**) Обьемъ площади чотырокутної такъ обчисляе ся, що довготу множить ся черезъ ширину.

Прошу проте операта регуляціѣ податку ґрунтового (катастральнїй) въ той способѣ казати змѣнити, що об'ємъ площини парцелѣ ч. 1022 простує ся зъ 860 □ ° и зъ 800 □ ° на 440 □ °.

(Пѣдписъ реклямуючого.)

Для 3-ого выпаду.

До Свѣтлого Предсѣдательства (и т. д. якъ въ 2-ѣмъ выпаду).

Пѣдписаный (и т. д., якъ при першѣмъ выпаду) вношу слѣдуючу

Реклямацію :

Парцеля катастр. ч. 1125, сѣножать „пѣдъ козаковою дубиною“, має пѣсля аркуша ґрунтового 2 морґы и 400 □ сягѣвъ и зачислена до 4-ои клясы доброты. Тая кляса доброты пѣсля тарифы клясифікаціѣной дає зъ морґа чистого доходу 4 зр. 50 кр., отже повинно въ аркуши и протоколѣ парцелѣвѣмъ стояти, що чистый дохѣдъ зъ парцелѣ 1125 (яко вѣдъ 2¹/₄ морґа) выноситъ 10 зр. 12¹/₂ кр., а тымчасомъ записано тамъ 12 зр. 5 кр.

Прошу проте зарядити спростованє тои похибки а заразомъ велѣдъ за тымъ суму чистого доходу зъ ґрунтѣвъ мого газдѣвства о 1 зр. 92¹/₂ кр. а. в. зменшити.

(Пѣдписъ реклямуючого.)

Для 4-ого выпаду.

Свѣтла Комісіє (Пѣдкомісіє) реклямаціѣна податку ґрунтового у Львовѣ (въ Тернополи) (черезъ повѣтову комісію оцѣнкову въ Самборѣ [въ Скалатѣ]).

Понеже я добутками оцѣнення дохѣдѣвъ ґрунтовыхъ покривдженый, вношу слѣдуючу

Реклямацію:

Въ аркуши ґрунтовомъ ч. 45 означено парцелю катастр. 110 яко огородъ и оцѣнено чистый доходъ вѣдъ 200 □ сягѣвъ на 1 зр. 12 $\frac{1}{2}$ кр.; дальше означено парцелю катастр. 1284, обѣймаючу до 500 □ сягѣвъ, яко сѣножать 8-ои клясы о рѣчнѣмъ доходѣ 1 зр. Однакъ обѣ тотѣ парцелѣ не подпадають подъ ґрунтовый податокъ, бо парцеля 110 есть подвѣремъ мого ґаздѣвства, а парцеля 1284 есть мочарь, зовѣмъ непридатный и неплоднй, отже обѣ тотѣ парцелѣ суть пѣсля §. 2. уст. зъ 24-ого Мая 1869 вѣдъ податку ґрунтового увѣльненй.

Проте прошу, щобы Свѣтла Комісія реклямаційна зволила обѣ тѣ выказанй похибки поправити, а чистый доходъ зъ ґрунтѣвъ мого ґаздѣвства, подъ ч. д. 58 въ селѣ М. положеного, о 2 зр. 12 $\frac{1}{2}$ кр. зменшити.

(Пѣдписъ реклямуючого.)

Для 5-ого выпадку.

(Адреса и вступъ якъ для 4-ого выпадку.)

Парцелю катастр. 946, рѣлю въ нивѣ „на Розпутю“, належачу до мого ґаздѣвства подъ ч. д. 83 въ селѣ Х. (число аркуша ґрунтового 94), причислено до третьои клясы доброты. Пѣсля тарифы клясифікаційной чистый доходъ зъ одного морґа той клясы доброты обчислений на 4 зр. 50 кр., а взѣрцемъ (тиномъ) установлено рѣлю Ивана Неслуха, въ селѣ сусѣднѣмъ въ нивѣ „Переды“ положену, числомъ катастр. 1324 означену. Алежь вже саме положене всказуе, що моя рѣля „на Розпутю“ ч. катастр. 946 зовѣмъ непохожа на взорець третьои клясы: той бо лежитъ въ дуже доброй маснѣй земли (чорноземѣ), а моя парцеля ч. 946 на глиницѣ; крѣмъ того зъ морґа сеи моеи парцелѣ навѣтъ въ найлѣпшій рѣкъ, на свѣжѣмъ гною, нѣколи не

буде чистого доходу 4 зр. 50 кр. Переведу навѣтъ рахунокъ короткій :

Въ наилучшій рѣкъ буде три копы жита		
по 5 зр.	15 зр.	— кр.
Вѣдъ того вѣдшибнути кошта вывозу на-		
возу зъ власного газдѣвства	2 "	— "
кошта дворазового спокладаня (пѣсля звы-		
чаю тутешнього и оказавшой ся по-		
требы)	3 "	— "
кошта засѣву зъ зерномъ	5 "	50 "
кошта жнивѣ, звозу и молотѣбы	2 "	— "
	<hr/>	
позѣстае	2 зр.	50 кр.

Пѣсля того отже належить парцелю 946 пѣдтягнути до 6-ои клясы доброты и вѣдповѣдно зменшити чистый доходъ той парцелѣ а вслѣдъ за тымъ и загальну суму доходу.

Крѣмъ того чую ся покривдженнымъ ще и въ другѣй позиціи :

Парцеля 1458, сѣножать объему 410 $\square$ °, зовсѣмъ хибно причислена до окружающихъ еѣ иныхъ сѣножатѣй що до доброты, и вложена въ 4-у клясу о чистѣмъ доходѣ 2 зр. 20 кр. зъ морґа ; парцеля та ледво надае ся до 8-ои клясы о рѣчномъ доходѣ 1 зр. 50 кр. зъ морґа, бо яко горбокъ пѣсковатый ледво рѣчно выдасть вязку сѣна, за котру 10 кр. а. в. можна дѣстати.

Прошу протѣ усунути выказані мною похибки въ оператахъ регуляціѣ податку ґрунтового а загальну суму чистого доходу, зъ моихъ ґрунтѣвъ выказану, о . . . зр. . . кр. зменшити.

(Пѣдписъ.)

Реклямаціѣ належить по руски вносити.

На тѣмъ кѣнчимо сю розвѣдку, а пускаючи еѣ мѣжь нашъ рускій нарѣдъ, сподѣваємо ся, що чейже не на дармо

писали-сьмо, що чейже не одному принесе она пожитокъ. Не могла она ще зовсѣмъ выйти заокруглена, але причина тому та, що, якъ згадували-сьмо, ще саме законодательство не укѣнчене, бо ще мають выйти уставы: 1) за головну суму податку ґрунтового, 2) за опусты податку зъ причины элементардыхъ нещастъ, и 3) за евіденцію, а крѣмъ того мають ще оголосити поправлену тарифу клясифікаційну, суму доходѣвъ краѣвъ и громадъ и суму податкову краѣвъ и громадъ.

Маючи всѣ тоті дані, можна бы було всю сесю розвѣдку далеко практичнѣйше уложити. Однакъ мы, обавляючись, щобъ и такъ за пѣзно не дѣсталась ся розвѣдка въ руки громадянъ, не дожидали довше а пускаємо еѣ въ свѣтъ:

зъ Богомъ!

Харко Таранъ.

ЗМЪСТЪ :

	Сторона
Вступъ	3
I. Розвитокъ податку Грунтового	5
II. Що то е катастеръ и якій повинень бути пода- токъ Грунтовый	34
III. Найновѣйшіи уставы въ справѣ податку Грунто- вого въ Австріи	44
Роздѣлъ I-ый	49
Роздѣлъ II-ий	51
Роздѣлъ III-ий	54
Роздѣлъ IV-ый	63
Роздѣлъ V-ый	72
Роздѣлъ VI-ый (О рекламаціяхъ)	73

практичного житя. И дальшій книжочки вже приготавлиють ся; якъ скоро они появлять ся, залежати буде вѣдь того, якъ приймутъ ся обѣ першій книжочки, якій покупъ знайдуть.

Книжочки тѣи уложені такъ, що зрозумѣти и ужиткувати ихъ може не тѣлько чоловѣкъ зъ вышою наукою але и розумный селянинъ, котрый укѣнчивъ сельску школу. Для легшого зрозумѣня и догѣднѣйшого ужитку додані суть численні взорцѣ подань, котрыми має осягнути ся ще й тацѣль, щобы нашій люде до судѣвъ и урядѣвъ писали не по польски, якъ до теперь звичайно, але по руски.

Сподѣваемо ся, що всѣ люде доброи волѣ спомагати насъ будуть въ нашѣй роботѣ: однѣ тымъ, що звертати будуть увагу на наше видавництво и старати ся будуть его ширити, другѣ, ш. правники (судѣѣ, урядники політичній, скарбовѣ и и.), тымъ, що доставляти намъ будуть матеріялу на дальшій книжочки.

Цѣну устанавляемо якъ найнизшу, бо въ тѣмъ видавництвѣ не шукаемо зыску, але хочемо нимъ передъ всѣмъ прислужити ся народови. Перша книжочка, „*О опѣкунахъ и кураторахъ*“, обѣймаюча 2 $\frac{1}{2}$ аркушѣвъ друку, коштуе 12 кр., а зъ пересылкою почтовою (пѣдъ опаскою) 14 кр.; друга книжочка „*Новый податокъ грунтовый*“, обѣймаюча 5 $\frac{1}{2}$ аркушѣвъ друку, 30 кр., а зъ пересылкою почтовою 35 кр. а. в.

Редакція „*Батькѣвщины*“.

(Адреса: Редакція *Батькѣвщины* у Львовѣ, пляцъ Галицкій ч. 15.)

БАТЬКОВЩИНА **И 10080** 1/2

газета посвящена переважно
справамъ народа,

выходитъ вѣдъ 1-ого Жовтня 1879-ого року у Львовѣ
2 разы на мѣсяць въ 1 аркушѣ. Передплата рѣчна
2 зр. 50 кр., пѣрѣчна 1 зр. 30 кр.

Батькѣвщина, указуючи на теперѣшне сумне по-
ложене Русинѣвъ, старае ся побудити всѣхъ и заохотити до згѣдной працѣ для ратованя хочъ тыхъ
останкѣвъ батькѣвского добра, якѣ намъ ще лишили
ся. Головно жѣ займае ся справою народа, указуе на
его недолю и подае спосѣбы, якѣ нуждѣ зараджувати.

Батькѣвщина мѣститъ особливо: 1) статѣ перед-
овѣй, обговорюючѣ найважнѣйшѣй нашѣ бѣжучѣй спра-
вы; 2) статѣ науково-популярнѣй правничѣй, еконо-
мичнѣй и и. Важнѣйшѣй зѣ тыхъ статей: О книгахъ
грунтовыхъ, О засидженю и задавненю приватныхъ
правъ, Новѣ податки, Жиды, Русины и Поляки, Що
намъ помочи може, Новѣй податокъ грунтовый и и.;
3) Вѣсти (дописи) зѣ краю; 4) Що дѣе ся въ свѣтѣ
(переглядъ полѣтики внутрѣнной и заграничнои); 5)
Новинки и всячина; 6) Вѣсти господарскѣй, промы-
словѣй и торговельнѣй.

Адреса: Админѣстрацѣя Батькѣвщины у Львовѣ
на пляцу Галицкѣмъ нр. 15, 1-ый поверхъ.

6490/II (всег. 1)

РУСКІЙ ПРАВОТАРЬ НАРОДНЫЙ.

II.

НОВЫЙ ПОДАТОКЪ ГРУНТОВЫЙ.

Написавъ

Харкѣ Таранъ.

Цѣна 30 кр. а. в.

У Львовѣ.

Накладомъ редакцѣй „Батькѣвщины“.

Зѣ друкарнѣ Товариства имени Шевченка,
пѣдъ зарядомъ К. Беднарского.

1880.